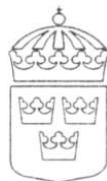

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1990/91:AU20

Privat arbetsförmedling och uthyrning av
arbetskraft, m.m.

1990/91
AU20

I detta betänkande behandlar utskottet

- proposition 1990/91:124 om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m.
- 10 motioner från allmänna motionstiden 1990
- 14 motioner från allmänna motionstiden 1991
- 7 motioner väckta med anledning av propositionen
- 1 motion väckt med anledning av proposition 1990/91:87 Näringspolitik för tillväxt

Sammanfattning

I propositionen föreslås en ny lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft som skall ersätta 1935 års arbetsförmedlingslag. Det principiella förbudet att bedriva arbetsförmedling i förvärvsyfte bibehålls. Dock utvidgas möjligheten att efter tillstånd av AMS bedriva sådan arbetsförmedling, nämligen i fråga om företag som förmedlar arbetstagare som skall ha företags- eller verksledande ställning (head-hunting). Uthyrning av arbetskraft skiljs ut ur begreppet arbetsförmedling och legaliseras. Den som hyr ut eller hyr in arbetskraft måste dock iaktta vissa regler som syftar till att arbetstagare som fått arbete via uthyrningsföretag inte skall hamna i svårigheter av olika slag. Bl.a. anges en längsta tid som ett uthyrningsuppdrag får vara. Det ställs också vissa krav på anställningsavtalet mellan uthyrningsföretaget och arbetstagaren. I syfte att förstärka de fackliga organisationernas möjligheter att utöva inflytande i samband med att en arbetsgivare avser att anlita extern arbetskraft föreslås vissa ändringar i 38 § medbestämmandelagen.

I en gemensam motion har moderata samlingspartiet, folkpartiet liberalerna och centern yrkat avslag på propositionen i sin helhet. Även vänsterpartiet har yrkat avslag men från andra utgångspunkter. I enskilda motioner har framställts krav rörande de restriktioner som bör gälla vid uthyrning av arbetskraft.

Utskottet ställer sig i huvudsak bakom regeringens förslag. Utskottet anser dock att möjligheten för ett företag att anlita uthyrd arbetskraft bör begränsas ytterligare. Förutom att det skall vara fråga om ett

tillfälligt behov av arbetskraft bör det enligt utskottet vara fråga om extra arbetskraft. Även i fråga om vissa andra bestämmelser föreslår utskottet en något annorlunda utformning än regeringen.

I betänkandet behandlas också ett stort antal motionsyrkanden från årets och föregående års allmänna motionstid som har anknytning till arbetsförmedlingslagen. Det gäller framför allt yrkanden om upphävande av arbetsförmedlingsmonopolet. Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

Reservationer har avgetts av moderata samlingspartiet, folkpartiet liberalerna och centern gemensamt. Även vänsterpartiet reserverar sig men från andra utgångspunkter.

Propositionen

I proposition 1990/91:124 föreslår regeringen att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft,
2. lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

Propositionens lagförslag återfinns i *bilaga 1* till detta betänkande.

Motionerna

Motioner med anledning av proposition 1990/91:124
(Privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m.)

1990/91:A33 av Birgitta Johansson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förändring i proposition 1990/91:124 om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m.

1990/91:A34 av Lars Werner m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1990/91:124 om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m.,
2. att riksdagen — om yrkande 1 avslås — hos regeringen begär förslag om regler som förbjuder uthyrning av arbetskraft men ger möjlighet för den fackliga organisationen hos inhyraren att tillåta inhyrning genom att lämna samtycke med stöd av centrala kollektivavtal.

1990/91:A35 av Sonja Rembo m.fl. (m.fp.c) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att ILO-konvention 96 uppsäges vid första möjliga tillfälle,
2. att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft,

3. att riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet,

4. att riksdagen beslutar att med verkan från den 1 juli 1991 ändra lagen (1935:113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling så att lagens bestämmelser ej omfattar uthyrning av arbetskraft,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående vikten av en väl fungerande kostnadsfri offentlig arbetsförmedling.

1990/91:A36 av Lennart Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förändring i proposition 1990/91:124 om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m.

1990/91:A37 av Margitta Edgren och Kjell-Arne Welin (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen framförts om privat arbetsförmedling.

1990/91:A38 av Kjell Johansson m.fl. (fp,m,c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att uthyrning av arbetskraft inte begränsas till en fyramånaders period inom ramen för det enskilda uthyrningsuppdraget,

2. att riksdagen beslutar att inhyrning av arbetskraft inte behöver MBL-förhandlas enligt 38 § MBL om arbetet är av kortvarig eller tillfällig natur eller kräver särskild sakkunskap,

3. att riksdagen beslutar att sådan ändring görs i 39 § MBL att en arbetstagarorganisation inte ges möjlighet att utestänga företag utan kollektiv/separatavtal från att konkurrera på likvärdiga villkor.

1990/91:A39 av Anita Modin och Björn Ericson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m.

Motion med anledning av proposition 1990/91:87 (Näringspolitik för tillväxt)

1990/91:A21 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avveckling av arbetsförmedlingsmonopolet.

Motiveringen återfinns i motion 1990/91:N33.

Motioner från den allmänna motionstiden 1990

1989/90:A252 av Sonja Rembo m.fl. (m) vari yrkas

4. att riksdagen beslutar att ändra lagen (1935:113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling, så att enskilda arbetsförmedlingar kan etableras i enlighet med vad som i motionen anförts,

5. att riksdagen beslutar att upphäva lagen (1976:157) om skyldighet att anmäla ledig plats till den offentliga arbetsförmedlingen fr.o.m. den 1 juli 1989,

1989/90:A255 av Elver Jonsson m.fl. (fp) vari yrkas

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsförmedlingslagen.

1989/90:A283 av Börje Hörnlund m.fl. (c) vari yrkas

6. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av arbetsförmedlingslagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

1989/90:A704 av Isa Halvarsson (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till en skyndsam förändring av arbetsförmedlingslagen i syfte att tillåta skrivbyråverksamhet.

1989/90:A706 av Göthe Knutson m.fl. (m,fp,c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag i enlighet med vad i motionen anförts avseende fristående arbetsförmedlingar för specifika yrkesområden samt uppdragsverksamhet.

1989/90:A720 av Kjell-Arne Welin (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till försök med arbetsförmedling i olika alternativa former.

1989/90:A733 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätten att bedriva arbetsförmedling i privat regi.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:Kr256.

1989/90:A750 av Göran Engström m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av en ny arbetsförmedlingslag.

1989/90:A752 av Lars Leijonborg (fp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av arbetsförmedlingslagen, i första hand för att från arbetsförmedlingsbegreppet exkludera uppdragsverksamhet.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:Fi515.

1989/90:A756 av Margareta Fogelberg och Sigge Godin (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av arbetsförmedlingslagen i syfte att möjliggöra kompletterande, fristående arbetsförmedling på kulturområdet.

Motioner från den allmänna motionstiden 1991

1990/91:A201 av Kjell-Arne Welin (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om försök med arbetsförmedling i alternativa former.

1990/91:A208 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

9. att riksdagen hos regeringen hemställer om en översyn av arbetsförmedlingslagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

1990/91:A209 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om slopande av arbetsförmedlingsmonopolet.

1990/91:AU20

1990/91:A223 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsförmedlingens uppgift och slopande av arbetsförmedlingsmonopolet.

1990/91:A250 av Ann-Cathrine Haglund (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ILO-konvention nr 96 skall sägas upp.

1990/91:A266 av Sonja Rembo m.fl. (m) vari yrkas

4. att riksdagen beslutar att uppsäga ILO-konventionen nr 96 i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. att riksdagen beslutar om sådan ändring i lagen (1935:113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling att enskilda arbetsförmedlingar kan etableras i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att riksdagen beslutar att upphäva lagen (1976:157) om skyldighet att anmäla ledig plats till den offentliga arbetsförmedlingen fr.o.m. 1 juli 1991.

1990/91:A495 av Margitta Edgren m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om dispens från lagstiftningen om arbetsförmedling för Fosie Personalservice i Malmö,

1990/91:A725 av Göthe Knutson m.fl. (m,fp,c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om fristående arbetsförmedlingar för specifika yrkesområden samt uppdragsverksamhet.

1990/91:A726 av Göran Engström m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att senast den 17 juli 1992 säga upp ILO-konvention nummer 96,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att upphäva lag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling (1935:113).

1990/91:A729 av Rune Backlund och Kersti Johansson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försök med privat arbetsförmedling i Jönköpings län.

1990/91:A752 av Isa Halvarsson (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om slopande av arbetsförmedlingsmonopolet.

1990/91:A754 av Bertil Persson (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att ILO-konvention 96 sägs upp,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Fosieby Personalservice.

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fri etableringsrätt för privata arbetsförmedlingar,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag som syftar till att överföra viss del av den offentliga kulturarbetsförmedlingens verksamhet till centrumbildningarna.

1990/91:A766 av Gunnar Hökmark m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett avskaffande av det offentliga arbetsförmedlingsmonopolet.

I den följande framställningen anges årtal endast för de motioner som väckts under den allmänna motionstiden 1990.

Utskottet

Bakgrund

Lagen (1935:113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling (arbetsförmedlingslagen) trädde i kraft den 1 januari 1936. Till grund för lagen ligger en av internationella arbetsorganisationen (ILO) år 1933 antagen konvention om avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer (nr 34), som ratificerades av Sverige år 1935. Bestämmelserna i konventionen syftade till att inskränka och reglera arbetsförmedling som bedrivs i privat regi. Konventionen reviderades 1949 (nr 96). Den reviderade konventionen ratificerades av Sverige året därpå.

Arbetsförmedlingslagen reglerar alla typer av arbetsförmedling som bedrivs av annan än den offentliga arbetsförmedlingen. Den innehåller ett principiellt förbud mot privat arbetsförmedling i förvärvssyfte. Den som vill bedriva arbetsförmedling utan förvärvssyfte men mot ersättning måste ha tillstånd av AMS. Den som bedriver arbetsförmedling utan ersättning skall inom viss tid göra anmälan till AMS. Lagens regler är straffsanktionerade.

Lagen har varit föremål för ett flertal utredningar under årens lopp och ändringar har också gjorts i lagen. Efter en lagändring 1942 innefattas i begreppet arbetsförmedling vad som senare kommit att kallas uthyrning av arbetskraft. Detta beskrivs i lagen som en verksamhet som innebär att en utövare av verksamhet för arbetsanskaffning träffar anställningsavtal med en arbetssökande men där det huvudsakliga syftet med anställningen är förmedling av arbete åt arbetssökanden. Sådan verksamhet är således straffbar i den mån den bedrivs i förvärvssyfte eller utan tillstånd. Genom en lagändring 1970 genomfördes dels skärpningar i straffskalan för olaga arbetsförmedling, dels en utvidgning av det straffbara området till att avse också den som anlitar arbetskraft som har förmedlats genom en otillåten förvärvssyftande förmedling. År 1976 återinfördes en möjlighet att under vissa förutsättningar få tillstånd till förvärvssyftande arbetsförmedling till och från utlandet avseende artister.

Bland utredningar från senare tid kan nämnas arbetsförmedlingsutredningen som hade i uppdrag att bl.a. överväga åtgärder för att komma till rätta med vissa problem rörande arbetsförmedlingslagens tillämpning på arbetsmarknaden dels för korttidsanställda på kontorsområdet, dels för kulturområdet liksom vissa andra områden av arbetsmarknaden. I ett delbetänkande (Ds A 1982:2) behandlades skrivbyråernas ambulerande verksamhet. AMS-kommittén, som hade i uppdrag att göra en översyn av arbetsmarknadsverkets ansvarsområde och organisation, uttalade sig i slutbetänkandet (SOU 1985:7) om behovet av en översyn av arbetsförmedlingslagen i syfte att ge den ökad klarhet och bättre redaktionell utformning. Något behov av att ompröva lagens allmänna inriktning ansågs emellertid inte föreligga. I proposition 1985/86:138 (AU14, rskr. 338) instämde föredragande departementschefen i denna uppfattning. Inom departementet hade vid denna tid en arbetsgrupp påbörjat ett arbete med en översyn av arbetsförmedlingslagen.

Arbetsgruppen avlämnade i juni 1989 en promemoria (Ds 1989:30) Arbetsförmedlingslagen – en översyn. Promemorian har remissbehandlats.

Regeringens förslag i huvuddrag

I propositionen föreslås en ny lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft som skall ersätta 1935 års lag. Den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet hålls liksom tidigare utanför lagen och regleras i stället i förordningen om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Arbetsförmedlingsbegreppet definieras, varvid uthyrning av arbetskraft hålls utanför. En särskild definition ges också i fråga om begreppet uthyrning av arbetskraft.

En möjlighet införs för företag som förmedlar arbetskraft i företags- eller verksledande ställning att efter tillstånd av AMS bedriva sin verksamhet i förvärvssyfte.

I lagen förelås en särreglering av uthyrning av arbetskraft. Särregleringen innebär att verksamheten legaliseras samtidigt som den som hyr ut eller in arbetskraft måste iakttä vissa regler. Dessa regler har till syfte att förhindra att arbetstagare som fått arbete via uthyrningsföretag hamnar i svårigheter av olika slag. Vissa begränsningar skall gälla i fråga om möjligheten att träffa avtal om tidsbegränsade anställningar i förhållande till anställningsskyddslagens regler. Arbetstagaren får ställas till beställarens förfogande under högst fyra månader. I förhållande till beställaren skall gälla att uthyrd arbetskraft får anlitas endast om detta föranleds av ett tillfälligt behov av arbetskraft. Genom kollektivavtal får avvikelser göras från bl.a. den angivna tidsfristen.

I syfte att förstärka de fackliga organisationernas möjligheter att utöva inflytande i samband med att en arbetsgivare avser att anlita extern arbetskraft föreslås vissa ändringar i medbestämmandelagen som innebär en skärpning av arbetsgivarens förhandlings- och informationskyldighet.

Regeringen föreslår vidgade möjligheter för AMS att vid sidan av åtalsanmälan meddela förelägganden eller förbud gentemot den som bryter mot vissa av lagens bestämmelser. Ett sådant beslut kan förenas med vite. Regeringen föreslås vara slutinstans i besvärärenden enligt lagen. Frågor om vitesföreläggande eller vitesförbud prövas dock av länsrätt i samband med utdömandet av vitet.

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1992.

Fråga om avslag på propositionen m.m.

Moderata samlingspartiet, folkpartiet liberalerna och centerpartiet yrkar i en gemensam motion, A35, avslag på propositionens förslag i sin helhet. Även vänsterpartiet yrkar avslag på propositionen i sin motion A34 men från andra utgångspunkter.

Till grund för trepartimotionens avslagsyrkande ligger uppfattningen att det inte längre finns något skäl att upprätthålla förbudet mot privat arbetsförmedling, en uppfattning som också framförts i motioner under den allmänna motionstiden i år och föregående år. Utskottet återkommer till dessa motioner. Motionärerna menar att det förbud som gäller i dag och som behålls enligt den nu framlagda propositionen inte är anpassat till dagens situation. Man kan enligt motionen överväga om det över huvud krävs någon särskild lag som reglerar arbetsförmedling. Motionärerna vill av detta skäl att Sverige skall säga upp ILO-konventionen nr 96 för att 1935 års lag därefter skall kunna upphävas, ett yrkande som utskottet också återkommer till. Fram till dess att uppsägning kan ske bör enligt motionen en ändring göras i den nu gällande lagen så att den från sitt tillämpningsområde undantar uthyrning av arbetskraft. Sådant verksamhet bör tillåtas utan begränsningar av det slag som regeringens lagförslag innehåller. I motionen yrkas avslag även i fråga om förslaget om förstärkning av förhandlingsrätten enligt 38 § medbestämmandelagen.

Vänsterpartiet (A34) yrkar också avslag på propositionen i sin helhet men från andra utgångspunkter. Partiet ser i regeringens förslag en fara för att den svenska arbetsrättsliga modellen för medinflytande kommer att luckras upp successivt allteftersom uthyrning av arbetskraft blir vanligt förekommande på arbetsmarknaden. Grundprincipen för medinflytandet har varit att det arbetsrättsliga ansvaret legat på den plats där arbetet utförts. Med förslaget flyttas ansvaret till det uthyrande företaget som kan vara beläget i en annan del av landet. Inhyraren kan förändra arbetssituationen utan att behöva förhandla. Även anställningsskyddet kommer att undermineras, sägs det i motionen. Arbetskraften reduceras till en insatsvara som anlitas vid behov. Till detta kommer att en mängd oseriösa företag kan bildas. Risken ökar för ekonomisk brottslighet. Det finns också en uppenbar risk för dumpning av löner och anställningsvillkor, inte minst vid ett närmande till EG. Om riksdagen avslår vänsterpartiets yrkande i detta hänseende begär partiet i stället skärpta regler för tillåtligheten av uthyrning. Utskottet återkommer i den följande framställningen till de regler som skall gälla för att uthyrning skall tillåtas.

Den föreslagna nya lagen innebär, liksom 1935 års lag, ett principiellt förbud mot arbetsförmedling i förvärvssyfte samtidigt som andra former av arbetsförmedling skall kräva tillstånd eller anmälan till AMS. Så till vida behålls alltså det s.k. arbetsförmedlingsmonopolet.

I den nya lagen föreslås en definition av såväl begreppet arbetsförmedling som uthyrning av arbetskraft. Med arbetsförmedling förstås "verksamhet som har till ändamål att skaffa arbete till arbetssökande eller arbetskraft åt arbetsgivare och som inte innebär uthyrning av arbetskraft". Uthyrning av arbetskraft är "ett rättsförhållande mellan en beställare och en arbetsgivare som innebär att arbetsgivaren mot ersättning ställer arbetstagare till beställarens förfogande för att utföra arbete som hör till dennes verksamhet".

I propositionen förs ett tämligen ingående resonemang om för- och nackdelar med ett bibehållet monopol. Mycket kortfattat innebär resonemanget att arbetsförmedlingens tre funktioner — information, förmedling, marknadspåverkan — skulle försämrats om verksamheten spjälkades upp på flera privata förmedlingar vid sidan av den offentliga. Det skäl som framför allt torde ha legat bakom 1935 års lag, risken för exploatering av arbetskraft, har enligt propositionen successivt trätt i bakgrunden. Ett skäl som å andra sidan vuxit sig starkare är arbetsmarknadspolitiskt. Genom den offentliga förmedlingen får den arbetssökande kontakt med de samhällsorgan som har hand om de arbetsmarknadspolitiska medlen. Genom att utbud och efterfrågan samlas på ett ställe får statsmakterna kännedom om läget på arbetsmarknaden och därigenom möjlighet att reagera med nödvändiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Därutöver påpekas risken för en segregerad arbetsmarknad som erfarenhetsmässigt blivit en effekt av en svag offentlig arbetsförmedling i utlandet.

Som nämnts har ett antal motioner väckts, både med anledning av den nu framlagda propositionen och under den allmänna motionstiden i år och föregående år, med krav på att arbetsförmedlingsmonopolet avskaffas. I åter andra begärs att privata, fristående förmedlingar skall tillåtas på speciella områden.

I den med anledning av propositionen väckta trepartimotionen A35 (m, fp, c) framhålls att fristående arbetsförmedlingar som ett komplement till den offentliga förmedlingen skulle innebära en större mångfald och öka den flexibilitet och anpassningsförmåga som är förutsättningen för en väl fungerande arbetsmarknad. Servicen till såväl arbetssökande som arbetsgivare skulle kunna förbättras och innebära en stimulans för de offentliga förmedlingarna, sägs det i motionen. Det bör övervägas om det över huvud krävs någon särskild lag som reglerar arbetsförmedlingen. I motionen yrkas samtidigt ett tillkännagivande av vikten av en väl fungerande kostnadsfri offentlig arbetsförmedling. Motionärerna anser att den offentliga arbetsförmedlingen skall tillhandahålla en god och för den arbetssökande kostnadsfri

service över hela landet. Det behövs ett väl utbyggt kontorsnät med god teknisk utrustning och former för att snabbt få kännedom om lediga platser för extern rekrytering.

Moderata samlingspartiet har framställt yrkanden om avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet i partimotionen 1989/90:A733, med motivering i Kr256, och i kommittémotionerna 1989/90:A252 och A266 av Sonja Rembo m.fl., A763 av Ingrid Sundberg m.fl. och A766 av Gunnar Hökmark m.fl. Detsamma yrkas även i en enskild motion, A754 av Bertil Persson. I motionerna kritiserar det förhållandet att förbudet mot fristående förmedlingar gör att de tillgängliga resurserna för arbetsförmedling begränsas till den av staten finansierade förmedlingen. Ingenting talar för att arbetsförmedling bedrivs bäst och mest rationellt i offentlig regi. I kommittémotionerna 1989/90:A252 och A266 framhålls också att ett upphävande av monopolet innebär att den offentliga förmedlingen avlastas. Därigenom frigörs resurser att hjälpa sökande som har svårt att få arbete.

Även folkpartiet liberalerna vill avskaffa arbetsförmedlingsmonopolet enligt såväl parti- som kommittémotioner (1989/90:A255, A21, A209, A223). I partimotionen A21, med motivering i N33, sägs att en ökad mångfald inom arbetsförmedlingsområdet är en förutsättning för den flexibilitet och anpassningsförmåga som skapar en väl fungerande arbetsmarknad. Det understryks att detta inte innebär att man får göra avkall på kraven på en effektiv offentlig förmedling. Dessa förmedlingar bör tillhandahålla en god service över hela arbetsmarknaden. Men när en sådan service finns tillgänglig för alla utan avgift skulle privata förmedlingar som komplement innebära stora fördelar, anförs det i motionen. Servicen skulle kunna förbättras och innebära en stimulans för de offentliga förmedlingarna. I kommittémotionen 1989/90:A255 av Elver Jonsson m.fl. framförs därutöver kritik mot den nuvarande lagens gränsdragningar i fråga om begreppet arbetsförmedling. Krav på slopande av arbetsförmedlingsmonopolet framställs också i en enskild fp-motion, A752, av Isa Halvarsson.

Slutligen framställs i en enskild c-motion, A726 av Göran Engström m.fl., krav på upphävande av 1935 års arbetsförmedlingslag.

Utskottets överväganden

Främst två skäl låg bakom den reform som genomfördes med 1935 års lag. Det ena var att missförhållanden rådde inom området för den yrkesmässigt bedrivna arbetsförmedlingen och att de övervakande myndigheterna haft svårt att komma till rätta med dessa missförhållanden. Det andra var att staten kommit att utöva en alltmer omfattande, reglerande och understödjande social verksamhet, varför behov hade uppstått av en vidgad och mer ingående kännedom om det vid varje tillfälle aktuella läget på arbetsmarknaden (prop. 1935:83 s. 22 f.).

Utskottet har under en följd av år haft att ta ställning till motioner med krav på såväl ett generellt avskaffande av förbudet mot privat förvärvssyftande arbetsförmedling som tillstånd till förmedlingar på speciella områden (se t.ex. AU 1982/83:4 och AU 1983/84:21). Motio-

nerna har avstyrkts med den huvudsakliga motiveringen att den offentliga förmedlingen bör ha det samlade ansvaret för förmedlingsverksamheten i landet.

Arbetsförmedlingen har av utskottet setts som ett av de viktigaste instrumenten i samhällets sysselsättningspolitik. Den tekniska och ekonomiska utvecklingen ställer allt större krav på snabba omställningar på arbetsmarknaden. Arbetsgivare ställer stora krav på arbetskraften i fråga om ålder, utbildning och yrkeserfarenhet. Kraven ökar med stigande arbetslöshet, vilket i sin tur leder till allt större svårigheter för vissa grupper att hävda sig på arbetsmarknaden. Men även de arbetssökande ställer krav. I första hand önskar de arbeten som de utbildats för eller har erfarenhet av. De vill ha god arbetsmiljö, bra arbetstider och undvika långa arbetsresor. Det är arbetsförmedlingens uppgift att koppla samman lediga platser och arbetssökande och därvid så långt som möjligt tillgodose önskemålen från såväl arbetssökande som arbetsgivare. För att denna uppgift skall lyckas förutsätts att arbetsförmedlingen med olika medel försöker hjälpa de arbetssökande att ta de arbeten som finns men också att påverka arbetsgivarens utbud av arbetsplatser, medverka till nödvändiga anpassningar i arbetsuppgifterna och påverka attityder hos både arbetsgivare och arbetssökande. För att arbetsförmedlingen skall kunna fullgöra sin uppgift och därmed bli ett instrument i den politik som syftar till arbete åt alla måste förmedlingen ha hela arbetsmarknaden som sitt arbetsfält och dessutom förfoga över de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Sett från dessa synpunkter är nackdelarna med privata arbetsförmedlingar tydliga. Det är knappast tänkbart att privata förmedlingar skulle kunna anförtros den form av myndighetsutövning med ianspråktagande av offentliga medel som förfogandet över de arbetsmarknadspolitiska instrumenten innebär. Till detta kommer de försämrade möjligheterna till överblick över hela arbetsmarknaden, med åtföljande sämre möjligheter att reagera med arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som en uppsplittring av ansvaret för arbetsförmedlingen skulle innebära.

Det kan enligt utskottets mening visserligen sägas att ett ökat inslag av konkurrerande eller kompletterande förmedlingar skulle kunna öka servicen på vissa områden genom att göra den mer inriktad på individuella eller branschmässiga behov. Utskottet kan likväl inte acceptera detta som ett argument för ett slopat monopol. En förbättrad service och ett ökat utbud av tjänster kan nämligen komma till stånd inom den offentliga förmedlingens ram. Vad frågan då i stället gäller är om den offentliga förmedlingen skall tillåtas ta ut avgifter för sina tjänster eller få ett tillskott av resurser på annat sätt.

Både effektivitetsskäl och sociala skäl talar enligt utskottets mening för ett bibehållande av förbudet mot privat förmedling i förvärvssyfte. En sådan förmedling skulle av naturliga skäl ta sikte på de mest attraktiva grupperna på arbetsmarknaden medan den offentliga förmedlingen mer skulle få karaktären av en social inrättning för svårplacerade grupper, såsom handikappade och långtidsarbetslösa, än av ett arbetsmarknadspolitiskt instrument. Utskottet kan inte medverka till en sådan utveckling.

På anförda grunder ser utskottet det närmast som en självklarhet att arbetsförmedlingen skall handhas av det allmänna, något som också ligger i linje med de ILO-konventioner som Sverige är anslutet till.

Uthyrning av arbetskraft

Som tidigare redovisats innebär regeringens förslag att uthyrning av arbetskraft skiljs ut från arbetsförmedlingsbegreppet och i princip legaliseras.

Den fråga som kanske vållat störst problem i den praktiska tillämpningen av arbetsförmedlingslagen är i vad mån s.k. uthyrning av arbetskraft skall anses innebära arbetsförmedling. 1935 års lag saknar en definition av begreppet arbetsförmedling men viss ledning kan hämtas i 1 § andra stycket. Om en arbetssökande är anställd hos den som utövar verksamhet för arbetsanskaffning föreligger enligt bestämmelsen arbetsförmedling om det av omständigheterna framgår att det huvudsakliga syftet med anställningen är att förmedla arbete åt arbetsökanden. Högsta domstolen (HD) har i några fall tagit ställning till om viss verksamhet varit att anse som arbetsförmedling, och därmed förbjuden, eller utgjort entreprenad, en fullt tillåten verksamhet. Det har dels varit fråga om de s.k. skrivbyråernas verksamhet (NJA 1962 s. 820 och 1989 s. 629), dels om viss verksamhet på varvsområdet (NJA 1973 s. 562). Mycket kortfattat kan sägas att domstolen grundat sina avgöranden på om rättsförhållandet mellan beställaren och uppdragstagaren gått ut på att ställa arbetskraft till förfogande, vilket ansetts innebära arbetsförmedling, eller att åstadkomma visst arbetsresultat, vilket innebär entreprenad och inte träffas av lagregeln. En närmare redogörelse för rättsfallen lämnas i propositionen på s. 12 f. Arbetsmarknadsministern konstaterar att det inte är möjligt att dra någon klar och tydlig gräns mellan uthyrning och entreprenad. Avgörandet måste ske efter en värdering av samtliga faktorer och med ledning av omständigheterna i det enskilda fallet (jämför prop. 1970:166 s. 21 f.).

I propositionen konstateras, att trots att det länge stått klart att den verksamhet som skrivbyråerna bedriver med personal som arbetar hos och underordnas kunden är olaglig, så fortsätter verksamheten i stort sett utan förändringar. Den snabba utvecklingen av tjänsteföretag torde enligt propositionen ha sin grund i att verksamheten av många uppfattas som nyttig och värdefull. Ett eventuellt bötesstraff för olaglig verksamhet har kunnat tas som en obetydlig kostnadspost i verksamheten. Det sägs att tvistefrågan egentligen inte gäller hur lagstiftningen är utformad, utan fastmer har sin grund i olika uppfattningar bland arbetsmarknadens parter och andra hur lagstiftningen bör vara utformad; vilka förfaranden skall den förbjuda och vilka intressen skall den skydda.

Enligt propositionen är det flera omständigheter som talar för att dagens mycket restriktiva lagstiftning inte är särskilt väl lämpad att möta de förändringar som ägt rum och de nya företeelser som växt fram sedan lagens tillkomst för över 50 år sedan. Många uthyrningsföretag fyller onekligen för närvarande ett behov när det gäller kravet på

en smidig och fungerande arbetsmarknad, sägs det i propositionen. För samhället i stort kan uthyrningsföretagens verksamhet innebära rationaliseringsvinster i form av ökad flexibilitet på arbetsmarknaden och ett ökat utbud av arbetskraft. En legalisering innebär samtidigt att resurser kan skapas för att på ett mer effektivt sätt än i dag ingripa mot den del av uthyrningsverksamheten som inte motsvarar samhällets krav och där problemen är som störst.

På de nu angivna grunderna föreslås i propositionen att uthyrning av arbetskraft, med den definition som redovisats ovan, inte bör ses som en form av arbetsförmedling utan som en verksamhet skild från detta, något som för övrigt tillstyrkts av så gott som samtliga remissinstanser.

Samtidigt som uthyrningsverksamheten legaliseras införs bestämmelser som riktas såväl mot den som hyr ut arbetskraft som den som anlitar uthyrd arbetskraft. Reglerna syftar till att förhindra att arbetstagare som fått arbete i ett uthyrningsföretag hamnar i svårigheter av olika slag. Regler införs också i medbestämmandelagen i syfte att stärka de fackliga organisationernas möjligheter att utöva inflytande i samband med att en arbetsgivare avser att anlita extern arbetskraft. Utskottet återkommer till detta i den följande framställningen.

Utskottets överväganden

I det föregående har utskottet avvisat krav på ett slopande av arbetsförmedlingsmonopolet. Arbetsförmedling i förvärvssyfte bör även fortsättningsvis i princip vara förbehållet det allmänna. När det gäller den form av förmedling av arbete som benämns uthyrning av arbetskraft ställer sig saken annorlunda. De skäl av huvudsakligen arbetsmarknadspolitisk art som motiverar förbudet mot arbetsförmedling i gängse bemärkelse, och som redovisats ovan, gör sig inte gällande vid sådan uthyrning. Detta följer redan därav att de arbetstagare som deltar i verksamheten vanligen inte såsom arbetslösa står till arbetsmarknadens förfogande.

Som tidigare sagts anser en i det närmaste enig remissopinion att uthyrning av arbetskraft inte bör vara generellt förbjudet. Meningarna går däremot isär när det gäller om, och i så fall i vilka hänseenden och på vilket sätt, olika slag av restriktioner bör uppställas för sådan verksamhet.

Det står enligt utskottets mening helt klart att det inte längre finns skäl att upprätthålla ett totalt förbud mot uthyrning av arbetskraft. Verksamheten fyller uppenbarligen en viktig funktion på många områden och det kan inte uteslutas att utvecklingen kan komma att medföra ett ökat behov av att anlita extern korttidsarbetskraft. En uppmjukning bör alltså ske. Utskottet är samtidigt väl medvetet om de risker som kan vara förbundna med en liberalisering och som vänsterpartiet pekar på i sin motion. Det kan därför inte komma i fråga att, såsom begärs i trepartimotionen, helt avreglera verksamheten. Med en legalisering måste följa bestämmelser som syftar både till att skydda

arbetstagare som deltar i uthyrningsverksamhet och till att förhindra olika slag av oseriös verksamhet. Utskottet återkommer till detta i det följande.

Utskottet anser sammanfattningsvis att den nuvarande lagen med vissa bestämmelser om arbetsförmedling bör ersättas av en ny lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft. Utskottet ansluter sig också till regeringens förslag att förstärka förhandlings- och informationsrätten enligt 38 § medbestämmandelagen. Utskottet återkommer i den följande framställningen till den närmare utformningen av lagförslagen. Yrkandena i trepartimotionen A35 (m, fp, c) och i vänsterpartiets motion A34 om avslag på propositionen avstyrks således av utskottet.

Utskottets ställningstagande innebär att även motionerna 1989/90:A252, 1989/90:A255, 1989/90:A733, A21, A209, A223, A266, A726, A752, A754, A763 och A766 avstyrks i de delar som de avser yrkande om avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet m.m. Ställningstagandet innebär också ett avstyrkande av yrkandet i trepartimotionen A35 om ändring i den nu gällande arbetsförmedlingslagen så att denna inte längre skall omfatta uthyrning av arbetskraft liksom till det i samma motion framställda yrkandet om ett tillkännagivande rörande vikten av en väl fungerande kostnadsfri arbetsförmedling.

Utskottets ställningstagande innebär vidare att utskottet inte ser något skäl till uppsägning av ILO-konventionen nr 96. Yrkandena om detta, framställda i den tidigare berörda kommittémotionen A266 (m) och i den med anledning av propositionen väckta motionen A35 (m, fp, c) liksom i enskilda motioner från årets allmänna motionstid, nämligen A250 av Ann-Cathrine Haglund, A726 av Göran Engström m.fl. (c) och A754 av Bertil Persson (m), avstyrks därför av utskottet.

Utskottet tar i detta sammanhang också upp den i motioner väckta frågan om upphävande av lagen om *skyldighet att anmäla ledig plats till arbetsförmedlingen*.

Krav om upphävande av lagen har framställts i m-motionerna 1989/90:A252 och A266.

Utskottet vill framhålla sakens nära samband med arbetsförmedlingsmonopolet. Även denna särskilda fråga har tidigare behandlats av utskottet, senast i AU 1988/89:11. Utskottets uppfattning har varit och är alltså att lagen är ett betydelsefullt hjälpmedel för arbetsförmedlingen att få en så långt möjligt fullständig överblick av den dagsaktuella efterfrågan på arbetskraft. Betydelsen av lagen har kanske blivit än större med den införda datatekniken som förbättrar möjligheterna att "matcha" arbetssökande med de lediga platserna. Med en total överblick ökar möjligheterna att korta vakanstiderna, vilket kan leda till minskat produktionsbortfall. Det bör även ligga i de arbetssökandes intresse att få en så god överblick som möjligt över de lediga platserna.

Med hänvisning även till vad som ovan sagts om förutsättningarna för en effektiv offentlig arbetsförmedling kan utskottet inte ställa sig bakom de nu behandlade motionerna, som således avstyrks i berörda delar.

Vad som ovan sagts om bibehållande av arbetsförmedlingsmonopolet innebär inte att inga undantag alls skulle kunna godtas. Enligt ILO-konventionen nr 96 får undantag från förbudet mot vinstsyftande förmedlingar göras "med avseende å personkategorier, vilka noggrant bestämts i den nationella lagstiftningen och för vilka tillfredsställande arbetsförmedling icke lämpligen kan anordnas inom den offentliga arbetsförmedlingens ram". En sådan förmedling skall stå under tillsyn av vederbörande myndighet och skall ha "ett för år meddelat tillstånd, som må förnyas efter vederbörande myndighets beprövande".

För närvarande tillåts, efter tillstånd av AMS, förvärvssyftande förmedling endast för en kategori, nämligen musiker och sceniska artister för anställning till eller från utlandet.

Regeringen föreslår nu vidgade möjligheter till sådan förmedling på en punkt. Det gäller förmedling som uteslutande tar sikte på personer som får anses ha företags- eller verksledande eller därmed jämför- lig ställning, s.k. head-hunting-verksamhet. AMS skall kunna lämna tillstånd till sådan förmedling "om det finns ett behov av verksamheten från arbetsmarknadspolitisk synpunkt". Utskottet har ingen erinran mot förslaget i sak i denna del men återkommer senare till den närmare utformningen av lagbestämmelsen i fråga.

Vad som hittills anförts tar sikte på arbetsförmedling i förvärvssyfte. Saken ställer sig något annorlunda om det är fråga om förmedling som bedrivs till självkostnadspris, med lagens terminologi "arbetsförmedling utan förvärvssyfte men mot ersättning". Hittills har enligt propositionen tillstånd till sådan förmedling beviljats främst inom tre områden, nämligen kulturarbetsmarknaden, kontorsarbetsmarknaden och arbetsmarknaden för mannekänger.

Arbetsmarknadsministern framför som sin uppfattning att det nu bör vara dags att vidga dessa möjligheter. Utgångspunkten bör därvid vara att förmedling av arbetskraft är en fråga av central betydelse för relationen mellan parterna på arbetsmarknaden. En vidgning av möjligheterna att bedriva icke förvärvssyftande arbetsförmedling bör base- ras på en gemensam bedömning av servicebehovet utöver vad den offentliga förmedlingen kan ge. Om parterna inom ett avtalsområde kommer fram till en överenskommelse om att bedriva en gemensam förmedling bör enligt propositionen den omständigheten vara ett till- räckligt skäl för att konstatera att det föreligger ett arbetsmarknadspoli- tiskt behov av en sådan förmedling. Villkor som bör uppställas är enligt propositionen att förmedlingen arbetar efter samma allmänna riktlinjer som gäller för arbetsmarknadspolitiken, t.ex. att främja jäm- ställdhet, motverka utslagning från arbetslivet m.m. Förbud bör gälla att ta ut avgifter av de arbetssökande.

Utskottet behandlar i detta sammanhang vissa motionsyrkanden med krav på fristående arbetsförmedlingar på vissa områden.

Fristående arbetsförmedlingar på speciella områden begärs i följande motioner, nämligen avseende skrivbyråer i 1989/90:A704 av Isa Hal-

varsson (fp) samt i 1989/90:A706 och A725 av Göthe Knutson m.fl. (m, fp, c). Kjell-Arne Welin (fp) vill att försöksverksamhet med fristående arbetsförmedlingar skall prövas i Skånelänen (1989/90:A720 och A201). Rune Backlund och Kersti Johansson (båda c) vill ha sådan försöksverksamhet i Jönköpings län (A729). Personalserviceverksamheten vid industribyn i Fosie tas upp i tre motioner, A37 av Margitta Edgren och Kjell-Arne Welin (båda fp), A495 av Margitta Edgren m.fl. (fp) och A754 av Bertil Persson (m).

I den mån de motioner som tar sikte på *privata förmedlingar på särskilda områden* innefattar ett krav på tillstånd till förvärvssyftande verksamhet kan utskottet med hänvisning till sin principiella inställning i frågan om förbud mot förvärvssyftande arbetsförmedling inte heller ställa sig bakom de nu behandlade motionerna. Härvid bortses från de fall av förvärvssyftande arbetsförmedling som utskottet nyss ställt sig bakom. Utskottet kan inte heller se något skäl att tillåta försöksverksamhet med fristående arbetsförmedlingar, vare sig generellt eller i vissa angivna regioner, varför även motionerna med yrkande om detta avstyrks. Vad särskilt gäller frågan om verksamheten i industribyn i Fosie har utskottet inhämtat att en ansökan från Fosieby Personalservice om att få bedriva arbetsförmedling avslagits av regeringen eftersom privat arbetsförmedling i förvärvssyfte inte är tillåten. Det ankommer inte på riksdagen att ta ställning till om en viss konkret verksamhet utgör förvärvssyftande arbetsförmedling eller ej och inte heller om tillstånd bör lämnas till verksamhetens bedrivande.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1989/90:A704, 1989/90:A706, 1989/90:A720, A37, A201, A495, A725, A729 och A754 i motsvarande delar.

Två motioner rör de s.k. *kulturarbetsförmedlingarna*.

Ingrid Sundberg m.fl. (m) yrkar i motion A763 att en viss del av den offentliga kulturarbetsförmedlingens verksamhet skall föras över till de s.k. centrumbildningarna. Margareta Fogelberg och Sigge Godin (båda fp) yrkar fristående förmedlingar på detta område (1989/90:A756).

I dag bedrivs arbetsförmedling inom kulturområdet på flera sätt. Den offentliga arbetsförmedlingen har sedan 1940-talet bedrivit särskild artist- och musikerförmedling. Vid sidan härav finns fyra förmedlingar med organisationer inom kulturområdet som huvudmän, s.k. organisationsförmedlingar. Dessa organisationer har för sin förmedlingsverksamhet särskilt tillstånd och arbetar under tillsyn av AMS. Tre vinstsyftande förmedlingar arbetar inom konstmusikområdet på det internationella planet. Dessa förmedlingar, av vilka två bedrivs i enskild regi, har tidsbegränsade tillstånd för sin verksamhet från AMS. Vidare bedrivs vid vissa centrumbildningar förmedling av kulturarbetare. Arbetet utförs av förmedlare som är anställda av arbetsmarknadsverket. Inom delar av kulturområdet, framför allt inom den kommersiella nöjesbranschen, förekommer annan privat förmedling vars legalitet torde kunna ifrågasättas enligt den förutnämnda departementspromemorian Ds 1989:30. Denna förmedlingsverksamhet finansieras genom avgifter som erläggs av artisterna eller arrangörerna.

Frågan om hur arbetsförmedling på kulturområdet bör vara anordnad har utretts vid ett flertal tillfällen de senaste decennierna, senast av den s.k. AMS-kommittén. I sitt slutbetänkande (SOU 1985:7 och 9) föreslog kommittén bl.a. en stiftelse inom kulturarbetsförmedlingsområdet, en tanke som emellertid avvisades av regeringen eftersom tiden inte ansågs mogen (prop. 1985/86:138). I stället förstärktes organisationen inom arbetsmarknadsverket bl.a. genom att kulturarbetssektionerna omvandlades till kulturarbetsförmedlingar med självständig ställning men med nära anknytning till den ordinarie förmedlingen.

Med anledning av motionskravet i A763 vill utskottet betona att de särskilda kulturarbetsförmedlingarna motiveras av behovet av att genom specialisering och särskild knytning till kulturarbetsmarknaden kunna ge de sökande och arbetsgivarna god service. Det finns i dag en omfattande samverkan mellan centrumbildningarna och arbetsförmedlingen med förmedlingspersonal placerad på centrumbildningarna. Därigenom får också arbetssökande som vänder sig till centrumbildningarna tillgång till de arbetsmarknadspolitiska resurserna. Utskottet kan inte finna något behov av att därutöver föra över verksamhet från kulturarbetsförmedlingen till centrumbildningarna. Motion A763 avstyrks således i motsvarande del.

Av vad utskottet anfört i det föregående om möjligheten att bedriva förvärvssyftande arbetsförmedling följer att utskottet inte är berett att ställa sig bakom kravet på fristående förmedlingar på detta område. Även motion 1989/90:A756 avstyrks således.

Krav för att uthyrning skall tillåtas

Regeringen föreslår vissa restriktioner som riktas såväl mot den arbetsgivare som skall hyra ut arbetskraft (uthyraren) som mot den som skall anlita den uthyrda arbetskraften (beställaren).

För det första får arbetstagaren, inom ramen för det enskilda uthyrningsuppdraget, ställas till beställarens förfogande för en sammanhängande tid av högst fyra månader. Mellan uthyraren och dennes anställda skall finnas ett skriftligt anställningsavtal som reglerar anställningsformen samt löner och allmänna anställningsvillkor. Begränsningar i förhållande till lagen om anställningsskydd skall gälla i fråga om möjligheten att träffa avtal om tidsbegränsad anställning. Sådant avtal godtas inte om tidsbegränsningen föranleds av arbetets särskilda beskaffenhet eller av tillfällig arbetsanhopning och inte heller för provanställning. En beställare får enligt regeringsförslaget anlita uthyrd arbetskraft endast om det föranleds av ett tillfälligt behov av arbetskraft och arbetet ligger inom tidsramen fyra månader. I fråga om de nu beskrivna reglerna föreslås att avvikelser skall kunna göras genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation.

I syfte att förhindra olämplig rekryteringsverksamhet föreslås vidare regler som riktar sig både mot uthyraren och beställaren. Arbetstagararen får inte förhindras att ta anställning hos en beställare för vilken

arbetet utförs. En arbetstagare som sagt upp sig från en anställning och tar anställning hos en uthyrare får inte heller hyras ut till sin tidigare arbetsgivare inom en sexmånadersperiod.

Regeringen föreslår också, som nämnts tidigare, förstärkningar när det gäller förhandlingsrätten enligt 38 § medbestämmandelagen. Enligt denna bestämmelse skall en arbetsgivare på eget initiativ förhandla med kollektivavtalsbunden arbetstagarorganisation innan han beslutar att låta någon utföra arbete för hans räkning eller i hans verksamhet utan att denne skall vara arbetstagare hos honom. Undantag från förhandlingsskyldigheten gäller bl.a. i fråga om arbete av kortvarig och tillfällig natur och arbete som kräver särskild sakkunskap.

Förhandlingarna enligt 38 § är tänkta att utgöra ett led i utövandet av vetorätten enligt 39 §. Enligt denna bestämmelse kan arbetstagarorganisationen utöva veto om arbetsgivarens tilltänkta åtgärd kan antas medföra åsidosättande av lag eller kollektivavtal för arbetet eller om åtgärden annars strider mot vad som är allmänt godtagget inom parternas avtalsområde.

Propositionens förslag innebär dels att det ställs skärpta krav på arbetsgivaren att lämna den information som den fackliga organisationen behöver för att ta ställning i vetofrågan, dels att arbetsgivaren vid anlitan av uthyrd arbetskraft skall ta initiativ till förhandling även om det är fråga om kortvarigt och tillfälligt arbete eller arbete som kräver särskild sakkunskap. Det annars gällande undantaget skall således inte gälla vid uthyrning.

I fem motioner framställs yrkanden rörande de krav som bör ställas för att uthyrningsverksamheten skall tillåtas. Även ändringen i medbestämmandelagen tas upp, till vilken utskottet återkommer senare.

Kjell Johansson m.fl. (m, fp, c) kritiserar i motion A38 den föreslagna fyramånadersgränsen. Motionärerna framför att det i takt med en allt hårdare internationell konkurrens och minskad tillväxt blir allt viktigare för företagen att inte ha mer personal än nödvändigt. Företagen blir sårbara för frånvaro och därigenom ökar behovet av inhyrd arbetskraft. Fyramånadersgränsen innebär t.ex. att ett inhyrningsuppdrag inte kan sträcka sig över en barnledighet. Gränsen bör slopas, anser motionärerna.

I frågan om fyramånadersgränsen i 9 § *lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft* ansluter sig utskottet till de tankar som ligger bakom regeringens förslag i detta hänseende. Det finns en klar risk för att arbetstagarnas möjligheter att tillgodogöra sig de rättigheter som de arbetsrättsliga lagarna tillförsäkrar dem försämrats om de under lång tid är verksamma på en annan arbetsplats än den egna. Det arbetsrättsliga regelsystemet vilar på förutsättningen att löntagarnas och de fackliga organisationernas rättigheter utövas i nära kontakt med arbetsgivaren och på den egna arbetsplatsen. Tidsgränsen är ett sätt att markera den viktiga principen att arbetstagare som är anställda hos uthyrningsföretag inte skall ha sämre rättigheter än andra arbetstagare. Utskottet anser att gränsen på fyra månader är väl avvägd. Motion A38 avstyrks således i den nu berörda delen.

I tre s-motioner, A33 av Birgitta Johansson m.fl., A36 av Lennart Nilsson och A39 av Anita Modin och Björn Ericson, framförs krav på att anlitande av uthyrd arbetskraft skall tillåtas endast med stöd av kollektivavtal. Det sägs att förslaget öppnar möjlighet till uthyrningsverksamhet på hela arbetsmarknaden. Konsekvenserna är svåra att överblicka. I motionerna framhålls också svårigheten att kontrollera verksamheten både för myndigheterna och de fackliga organisationerna. Det finns risk för ökad ekonomisk och annan brottslighet och rättsosäkerhet för arbetstagarna, anförs det i motionerna. Lagförslaget luckrar upp nuvarande klara partsförhållanden på arbetsmarknaden. Frågorna bör lösas på det sätt som är tradition på svensk arbetsmarknad, nämligen genom överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. Enligt motionerna bör anlitande av uthyrd arbetskraft få ske endast med stöd av kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation.

Som utskottet tidigare varit inne på framställer vänsterpartiet i motion A34 — som ett andrahandsyrkande — motsvarande krav som s-motionärerna, nämligen att uthyrning skall tillåtas endast under förutsättning av samtycke från den fackliga organisationen hos inhyraren.

Utskottets överväganden

Under förarbetena övervägdes bl.a. frågan om tillstånd till inhyrning av arbetskraft skulle vara beroende av *fackligt samtycke*. Såväl LO som AMS hade i sina remissvar förordat en modell som i stort skulle gå ut på att ut- och inhyrning av arbetskraft alltjämt skulle vara förbjuden men att ett företag under förutsättning av sådant samtycke skulle kunna tillåtas hyra in arbetskraft.

Enligt propositionen är denna modell behäftad med vissa nackdelar både av rättslig och mer principiell natur. För det första innebär ett krav på fackligt samtycke, i praktiken en facklig vetorätt, i detta sammanhang att myndighetsutövning överlämnas till en facklig organisation. I andra lagstiftningssammanhang (prop. 1980/81:126 s. 137 f.) har frågan om krav på kollektivavtal eller fackligt samtycke ansetts som en mindre lämplig lösning. I propositionen hänvisas vidare till att frågan om arbetsgivaren skall anlita ett uthyrningsföretag eller om arbetet bör utföras i egen regi berör arbetets ledning och fördelning, alltså ett område där arbetsgivaren har en suverän beslutsrätt enligt medbestämmandelagen. Enligt departementschefen förefaller det mindre lämpligt att ett uthyrningsföretag eller dess anställda måste vara beroende av en annan organisations medgivande för att få ersättning för sina tjänster, en organisation som dessutom kan ha motstridiga intressen. En ytterligare komplikation anges vara hur de företag som inte är bundna av kollektivavtal skall behandlas. Slutligen påpekas att den kontroll på inhyrarsidan som förespråkas av AMS och LO inte tar sikte på omsorgen om de anställda i uthyrningsföretagen, vilket är ett av syftena bakom det nuvarande förbudet mot uthyrning.

Utskottet instämmer i vad som nu anförts. Frågan om ett förstärkt inflytande över den egna arbetsgivarens verksamhet är, som framhålls i propositionen, en fråga som bör lösas inom ramen för medbestämmandelagen och inte genom ändringar i arbetsförmedlingslagen. Det är mot den bakgrunden som de föreslagna ändringarna i 38 § medbestämmandelagen skall ses. Utskottet kan följaktligen inte ställa sig bakom de i s- och v-motionerna framställda kraven på fackligt samtycke som villkor för att uthyrd arbetskraft skall få anlitas. Motionerna A33, A34, A36 och A39 avstyrks således i berörda delar.

Det finns ändå skäl att något uppehålla sig vid det som framförts om risken för uppkomsten av en oseriös marknad där såväl myndigheter som fackliga organisationer får svårt att på ett effektivt sätt kontrollera verksamheten.

Enligt utskottets mening torde med förslagets utformning dessa farhågor i stort sett vara obefogade. I det avsnitt i propositionen (s. 26 f.) där gränsdragningen mellan uthyrning och arbetsförmedling berörs uttalas att om anställningen till sitt innehåll blir så uttunnad att den inte längre kan anses uppfylla de krav som måste kunna ställas på en anställning för att ett anställningsförhållande rättsligt sett skall anses ha uppkommit eller om det är fråga om s.k. skenavtal i syfte att kringgå lagstiftningen, kan situationen vara att bedöma annorlunda än som uthyrningsverksamhet. Förhållandena är då, sägs det, likartade med dem som råder när en arbetstagare anställs endast "uppdrag för uppdrag". I dessa fall torde arbetstagaren vid en rättslig bedömning i realiteten vara att betrakta som anställd inte hos det uthyrande företaget, utan hos det företaget, till vars förfogande arbetstagaren ställs. Den verksamhet som "uthyraren" bedriver torde då vara att bedöma som arbetsförmedling. Detsamma gäller enligt propositionen även vid s.k. vidareuthyrning och detta även om den som hyr ut den inhyrda arbetskraften träffar formella anställningsavtal med den arbetskraft som berörs.

För att ett uthyrningsföretag skall kunna betraktas som arbetsgivare — någon avvikelse bör i detta hänseende inte göras från vad som allmänt kännetecknar ett anställningsförhållande — måste enligt utskottets mening krävas att företaget utövar den mer centrala arbetsgivarfunktionen, såsom ledning och fördelning av arbetet. Det är således detta företag som beslutar t.ex. när och till vem arbetskraften skall hyras ut. En annan sak är att arbetstagaren när han utför arbete hos en beställare tillfälligt kan vara underkastad den senares arbetsledning. Därutöver bör företaget uppfylla de krav som i allmänhet åvilar en arbetsgivare i förhållande till sina anställda med avseende på bl.a. anställningsförhållanden och anställningsvillkor. Brister det i detta hänseende är det inte fråga om uthyrning av arbetskraft enligt lagens definition. Exempelvis skulle mycket kunna tala för att en enmansföretagare "med kontoret på fickan" i själva verket inte är arbetsgivare i den nu angivna bemärkelsen. I den mån denne medverkar till att förse andra företag med arbetskraft skulle det alltså kunna vara fråga om olaglig och straffbar arbetsförmedling. Härtill kommer de krav som

enligt lagförslaget uppställs på anställningsförhållandet exempelvis i fråga om skriftligt anställningsavtal med reglering av anställningsform och anställningsvillkor.

I sammanhanget vill utskottet också erinra om vetoreglerna i 39 § medbestämmandelagen som utskottet berört i det föregående och också återkommer till senare. Oavsett om verksamheten är att betrakta som arbetsförmedling eller uthyrning är i allmänhet förutsättningarna för att utöva veto uppfyllda när det är fråga om i olika hänseenden oseriös verksamhet. I förarbetena till vetoreglerna (prop. 1975/76:105 bil. 1 s. 400) anges som exempel på när vetorätten kan utövas därför att "åtgärden kan antas medföra åsidosättande av lag eller av kollektivavtal för arbetet" att det är väl känt för arbetstagens sida att en viss företagare i förhållande till sina anställda regelmässigt åsidosätter exempelvis arbetarskydds- eller arbetstidslagstiftning eller att han på annat sätt flagrant ådagalägger bristande vilja eller förmåga att uppfylla centrala förpliktelser som lagstiftning eller kollektivavtal ålägger honom såsom arbetsgivare. Ytterligare fall som nämns är att en arbetsgivare vill medverka till upprättande av en sådan "kedja" av entreprenörer och underentreprenörer, som erfarenhetsmässigt medför fara för åsidosättande av såväl arbetsrättslig lagstiftning som skattelagstiftning. Den andra grunden för veto, "att åtgärden strider mot vad som är allmänt godtaget inom parternas avtalsområde", exemplifieras med utnyttjande av s.k. grå arbetskraft eller av enmansföretagare "med kontoret på fickan". Det understryks att ändamålet med vetot även i dessa fall är att motverka att syftet med främst arbetsrättslig lagstiftning och kollektivavtal kringgås.

Genom den förstärkta förhandlings- och informationsrätt som föreslås i den nu framlagda propositionen vidgas den fackliga organisationens praktiska möjligheter att förhindra olika slag av oseriös verksamhet.

Utskottet vill också erinra om den i propositionen föreslagna möjligheten för AMS att i sin tillsynsverksamhet använda sig av förbud och vitesförelägganden.

Enligt den nu gällande arbetsförmedlingslagen är uthyrning av arbetskraft i princip förbjuden. I och med att sådan uthyrning legaliseras bortfaller möjligheten för den fackliga organisationen att utöva veto redan på den grunden att uthyrningen i sig utgör ett brott mot arbetsförmedlingslagen. Konsekvenserna av legaliseringen kan bli att uthyrning blir vanlig inom branscher, t.ex. inom traditionell industriproduktion, där sådan verksamhet knappast förekommit tidigare.

Det måste anses vara en fråga av stort gemensamt intresse för arbetsgivaren och den fackliga organisationen att avgöra i vilken utsträckning och under vilka former sådan verksamhet skall få förekomma på arbetsplatsen. Verksamheten kan nämligen leda till att arbetstägare som utför samma arbetsuppgifter tillsammans på samma arbetsplats har olika arbetsgivare och olika löner och avtalsvillkor, detta trots att det inhyrande företaget leder och fördelar arbetet. Utskottet

utgår därför från att parterna i normala fall genom kollektivavtal enligt 11 § i lagförslaget kommer att bestämma i vilka fall inhyrning skall få ske.

Utskottet har i det föregående avvisat tanken på att samtycke enligt kollektivavtal skall vara en förutsättning för att uthyrd arbetskraft skall få anlitas. Även utan sådant avtal bör det således finnas utrymme för inhyrning. Utskottet anser emellertid med hänsyn till vad som nyss sagts att detta utrymme bör begränsas något i förhållande till regeringens förslag. Förutom att det skall vara fråga om ett kortvarigt och tillfälligt behov av arbetskraft bör det kravet ställas att behovet skall ta sikte på en extra arbetsinsats, t.ex. vid sjukdom, som inte kan klaras av inom ramen för den normala personalbemanningen. Därmed understryks ytterligare en av de principer som ligger till grund för lagförslaget, nämligen att en beställare inte skall kunna tillgodose sitt stadigvarande och fortlöpande behov av arbetskraft genom inhyrning i stället för att anställa denna arbetskraft. Är det således fråga om extra arbete, som arbetsgivaren behöver få utfört under en kortare period, skall arbetsgivaren kunna anlita uthyrd arbetskraft.

Vad som nu sagts bör uttryckas i lagtexten. Enligt utskottets mening bör kravet att det skall vara fråga om ett tillfälligt behov av extra arbetskraft på ett tydligt sätt framgå av lagtexten. Utskottet anser därför att det av den föreslagna 10 § första meningen skall framgå att en beställare får anlita uthyrd arbetskraft endast om detta föranleds av ett tillfälligt behov av extra arbetskraft. Utskottet återkommer till den närmare utformningen av regeln nedan.

Regeln bör, som regeringen också föreslår, vara dispositiv. Parterna kan således i kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation komma överens om andra villkor för att beställaren skall få anlita uthyrd arbetskraft.

Utskottet vill till sist erinra om att ett anlåtande av arbetskraft som står i strid med de regler som nu beskrivits eller med ett kollektivavtal som träffats enligt 11 § normalt torde kunna utgöra grund för en vetoförklaring enligt 39 § medbestämmandelagen samtidigt som AMS kan meddela förbud eller föreläggande, eventuellt förenat med vite, mot såväl uthyraren som beställaren.

Vissa enskilda bestämmelser i lagförslagen

Lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft

Undantag för arbetsförmedling genom utgivande av skrift (1 §)

Enligt 1 § första stycket i lagförslaget gäller lagen arbetsförmedling som bedrivs av annan än den offentliga förmedlingen och som inte sker genom utgivande av skrift på vilken tryckfrihetsförordningen är tillämplig. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak den nuvarande lagens inledningsparagraf. Med anledning av undantaget för arbetsförmedling som sker genom utgivande av skrift som omfattas av tryckfrihetsförordningen bör enligt utskottet den anmärkningen göras att annonsering i

tryckt skrift kan vara ett led i en mer omfattande arbetsförmedlingsverksamhet. Andra slag av åtgärder som vidtas i en sådan förmedlingsverksamhet, t.ex. direkta kontakter med enskilda arbetssökande och arbetsgivare samt förmedling av kontakt dem emellan, kan därför omfattas av förbudet mot förvärvssyftande arbetsförmedling om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda.

Utskottet hemställer att riksdagen godkänner vad som sålunda anförts.

Arbetsförmedling för företagsledare (3 §)

Som redovisats ovan föreslår regeringen en utvidgning i fråga om möjligheten att bedriva förvärvssyftande arbetsförmedling. Vad som avses är s.k. head-hunting-företag. I lagförslaget tar undantaget sikte på "arbetstagare som med hänsyn till arbetsuppgifter och anställningsvillkor får anses ha företags- eller verksledande eller därmed jämförlig ställning".

Utskottet delar regeringens uppfattning att tillstånd bör kunna ges till sådan verksamhet under förutsättning att det finns behov av verksamheten från arbetsmarknadspolitisk synpunkt. I sammanhanget kan uppmärksammas att lagen om skyldighet att anmäla ledig plats till den offentliga arbetsförmedlingen gör undantag för den nu berörda kategorin, beskriven som "arbetstagare som skall ha företagsledande eller därmed jämförlig ställning". Undantaget bör enligt utskottets mening utformas på ett något annorlunda sätt än vad regeringen föreslagit. Rimligen bör förmedlingen också kunna avse personer som ännu inte har en företagsledande ställning men som aspirerar på en sådan. Undantaget bör vidare inte knyta an till de arbetsuppgifter och anställningsvillkor som den arbetssökande har eller kan komma att få. Förmedlingsföretaget torde i allmänhet sakna närmare kännedom åtminstone om anställningsvillkoren, en fråga som antagligen inte heller är avgjord i det skede då förmedlaren påbörjar sitt uppdrag. Bortsett från vad som nu sagts bör undantaget ha samma omfattning som i lagen om anställningsskydd och lagen om skyldighet för arbetsgivare att anmäla ledig plats till den offentliga arbetsförmedlingen (prop. 1973:129 s. 194 f. och 230, prop. 1981/82:71 s. 93 f., prop. 1975/76:84 s. 102). Även ett på detta sätt utformat undantag torde stå i överensstämmelse med det tidigare berörda undantaget i ILO-konventionens artikel 5 avseende noggrant angivna personkategorier.

Det bör noteras att vad som nu sagts innebär en viss utvidgning i förhållande till regeringens förslag när det gäller möjligheten att bedriva förvärvssyftande arbetsförmedling.

Med hänvisning till vad som anförts förordar utskottet att undantaget i 3 § andra stycket 2. anges som "arbetstagare som skall ha företags- eller verksledande eller därmed jämförlig ställning".

Arbetsförmedling som bedrivs utan att ersättning tas ut är i princip tillåten, men anmälan skall göras om verksamheten till AMS. Syftet med kravet på anmälan är att vederbörande lands myndighet, i enlighet med ILO-konventionen, skall kunna vidta nödvändiga åtgärder för att förvissa sig om att utövaren bedriver sin verksamhet utan ersättning (prop. s. 44).

Lagförslagets 6 § motsvarar 5 § i den nu gällande lagen. Enligt den bestämmelse som gäller i dag skall anmälan göras inom tre månader från det att verksamheten tagit sin början. Tidsfristen har tagits bort i det framlagda lagförslaget. Detta betyder enligt specialmotiveringen (s. 53) att den som bedriver avgiftsfri arbetsförmedling redan vid verksamhetens början har en direkt på lagen grundad skyldighet att göra anmälan därom till AMS. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att göra anmälan döms enligt 15 § tredje stycket till penningböter.

Utskottet anser att det på ett tydligare sätt av lagtexten bör framgå att anmälan måste göras redan vid verksamhetens början. Utskottet förordar därför att bestämmelsen får följande lydelse: "Den som bedriver arbetsförmedling utan att ersättning tas ut skall vid verksamhetens början anmäla detta till arbetsmarknadsstyrelsen."

Återkallelse av tillstånd till arbetsförmedling (7 §)

Enligt lagförslagets 7 § kan ett tillstånd till arbetsförmedling återkallas helt eller delvis, eller ändrade villkor meddelas, i två situationer, nämligen om de förutsättningar som gällde när tillståndet meddelades inte längre föreligger eller om verksamheten inte bedrivs enligt föreskrifter i lagen eller enligt villkor som tillståndet förenats med.

I propositionen sägs att man måste beakta de ingripande följder som exempelvis en återkallelse medför för en tillståndshavare. Det förutsätts därför att AMS innan återkallelse sker eller ändrade villkor meddelas om möjligt försöker att på frivillig väg vidta de ändringar eller rättelser som bedöms nödvändiga. Vidare sägs att möjligheten att återkalla ett tillstånd på grund av förändrade arbetsmarknadspolitiska förutsättningar självfallet bör utnyttjas endast vid varaktiga och bestående förändringar (prop. s. 54).

Utskottet vill understryka vad som nu sagts. Vid en ifrågasatt återkallelse bör man också beakta konsekvenserna för de anställda som arbetar vid förmedlingen. Om förutsättningar för återkallelse skulle föreligga bör därför som regel skälig tid medges för avveckling av verksamheten. Utskottet hemställer att riksdagen godkänner vad som nu anförts.

Förutsättningarna för att en beställare skall få anlita uthyrd arbetskraft (10 §)

Som framgått tidigare anser utskottet att utrymmet för en beställare att anlita uthyrd arbetskraft bör begränsas något i förhållande till regeringens förslag. Detta bör ske genom ett tillägg till 10 § första meningen.

Utskottet förordar att meningen får följande lydelse. "En beställare får anlita uthyrd arbetskraft endast om detta föranleds av ett tillfälligt behov av extra arbetskraft och under de förutsättningar som anges i 9 § 1."

Förslaget till ändring i medbestämmandelagen

Utskottet har i det föregående kortfattat redogjort för regeringens förslag till ändring av 38 § medbestämmandelagen.

Bakgrunden är de svårigheter som de fackliga organisationerna påtalat med att få tillgång till en bra och tillförlitlig information om förhandlingsfrågan när förhandlingar bedrivs enligt 38 §. Vad som närmast diskuterats är rätten till insyn i och information om entreprenören/uthyraren och om de förhållanden under vilka dennes anställda arbetar. Det framhålls i propositionen att en sådan rätt till insyn och information ökar möjligheten för den fackliga organisationen att fatta sitt beslut på ett så objektivt beslutsunderlag som möjligt. Även arbetsgivaren och entreprenören/uthyraren har, sägs det, givetvis ett starkt intresse av att förhandlingarna och arbetstagarparternas ställningstagande bygger på ett tillräckligt och korrekt beslutsunderlag.

Den konkreta fråga som är föremål för förhandlingar enligt 38 § är om arbetsgivaren skall utlämna ett visst arbete till en viss entreprenör eller annan extern uppdragstagare. Förhandlingarna enligt 38 § är rent principiellt tänkta att utgöra ett led i utövandet av vetorätten. De har till syfte att ge den fackliga organisationen möjligheter att ingripa med en vetoförklaring inför en entreprenad eller en annan sådan åtgärd av arbetsgivaren som anges i 38 § första stycket. Förhandlingarna behöver inte begränsas till att gälla enbart förutsättningarna för en vetoförklaring. De har till uppgift att ge den fackliga förhandlingsparten insyn i den tilltänkta åtgärden och i de förhållanden under vilka arbetet skall komma att utföras. Arbetstagarparten kan ställa villkor för att träffa överenskommelse med motparten, t.ex. om insyn i entreprenörens verksamhet, att denne inte får anlita underentreprenörer utan arbetstagsidans godkännande, att entreprenören skall lämna vissa uppgifter om sina anställda, att dessa skall ha genomgått viss arbetarskyddsutbildning eller informeras om risker vid hantering av visst material, att kollektivavtalsenliga löner utbetalas osv. (prop. 1975/76:105, bil. 1 s. 315).

Rent principiellt gäller i fråga om förhandling enligt 38 § i tillämpliga delar också medbestämmandelagens föreskrifter i övrigt, t.ex. reglerna om informationsskyldighet, bestämmelser om tystnadsplikt, påföljd för underlåtenhet att iaktta förhandlingsskyldighet m.m. När det gäller innebörden av själva förhandlingsskyldigheten hänvisas i den nyssnämnda propositionen till vad som på andra ställen i propositionen uttalats om förhandlingsrätten, bl.a. i anknytning till den primära förhandlingsskyldigheten enligt 11 § medbestämmandelagen (a.a. s. 394).

I den nu behandlade propositionen konstateras i fråga om informationsskyldigheten i samband med 11 §-förhandlingar att AD i ett flertal

domar redovisat omfattningen av denna skyldighet och hur den bäst skall fullgöras. Det sägs att rättsläget däremot är mer oklart när det gäller hur långt arbetsgivarens informationsskyldighet sträcker sig i fråga om förhandlingar enligt 38 § och då speciellt avseende förhållanden hos den tilltänkte entreprenören.

I propositionen anförs, att i vart fall när det finns fog för antagande att entreprenaden kan tänkas medföra åsidosättande av lag eller av kollektivavtal för arbetet eller annars strida mot vad som är godtaget inom avtalsområdet, det vid förhandlingen kan komma att ställas krav på entreprenören att lämna information i olika avseenden till arbetstagsarsidan för att denna skall kunna acceptera åtgärden. Oaktat denna möjlighet har det, sägs det i propositionen, från fackligt håll framställts önskemål om en skärpning av reglerna för att ge ökade möjligheter till insyn och kontroll i entreprenörens verksamhet.

Enligt arbetsmarknadsministrerns mening bör det nu angivna informationsbehovet bäst kunna tillgodoses genom införande av en regel i 38 § medbestämmandelagen som rent allmänt medför en mer vidsträckt skyldighet för arbetsgivarparten att lämna information än den som enligt gällande rätt följer av allmänna grundsatser om förhandlingsskyldighetens innebörd. En sådan regel skulle kunna möjliggöra för arbetstagarorganisationen att på ett annat sätt än i dag förmå arbetsgivaren att inhämta upplysningar och information om den tilltänkta entreprenörens/uthyrarens verksamhet. Informationsskyldighetens gränser bör enligt propositionen ha sin utgångspunkt i vad organisationen själv anser angeläget. Informationen skall ha till syfte att skapa förutsättningar för ett ändamålsenligt utnyttjande av vetorättsreglerna.

För det fall att en arbetsgivare brister i sin informationsskyldighet och arbetstagarorganisationen lägger ett veto som senare visar sig vara tveksamt på grund av att beslutet om veto fattades på ett otillräckligt och ofullständigt beslutsunderlag bör detta, anförs det i propositionen, kunna räknas organisationen till godo när det gäller frågan om organisationen saknat fog för sin ståndpunkt.

I propositionen föreslås ett nytt fjärde stycke i 38 § av innebörd att arbetsgivaren på begäran av arbetstagarorganisationen är skyldig att lämna sådan information om det tilltänkta arbetet som organisationen behöver för att kunna ta ställning i frågan.

Den nu beskrivna förhandlingsskyldigheten är primär i den mening att arbetsgivaren skall ta initiativet till förhandlingen. För att förhandlingsskyldigheten inte skall bli en belastning för båda parter, som inte motsvaras av nämnvärd nytta, har den avvägningen gjorts i den nuvarande lagen att sådan primär förhandlingsskyldighet inte måste äga rum i alla de fall då en arbetsgivare önskar anlita utomståendes tjänster på sitt avtalsområde (prop. 1975/76:105 bil. 1 s. 313). Undantag föreskrivs därför i tre olika situationer. Arbetsgivaren behöver inte ta initiativ till förhandling i fråga om arbete som är av kortvarig och tillfällig natur och inte heller om det kräver särskild sakkunskap. Det tredje undantaget avser det fallet att den tilltänkta

åtgärden i allt väsentligt motsvarar åtgärd som har godtagits av arbetstagarorganisationen. I dessa undantagsfall är arbetsgivaren likväl förhandlingsskyldig, om organisationen i särskilt fall påkallar det.

I den nu framlagda propositionen föreslås, vilket utskottet kortfattat redogjort för tidigare, att de två förstnämnda undantagen, avseende kortvarigt och tillfälligt arbete resp. arbete som kräver särskild sakkunskap, slopas i det fall att den av arbetsgivaren tilltänkta åtgärden avser anlitande av uthyrd arbetskraft. Enligt departementschefens mening kan det inte uteslutas att den i dag gällande undantagsregeln kan vålla problem i den praktiska tillämpningen, speciellt som in- och uthyrningsverksamhet kommer att legaliseras. En delvis ny förhandlingssituation kommer att uppstå ute på företagen, sägs det i propositionen, eftersom den nuvarande förhandlingsskyldigheten i 38 § medbestämmandelagen i första hand tar sikte på entreprenadverksamhet.

Kjell Johansson m.fl. (m, fp, c) motsätter sig i motion A38 det nyss beskrivna förslaget att göra undantag från de annars gällande undantagen när det gäller förhandlingsskyldighet enligt 38 § medbestämmandelagen. Motionärerna yrkar också inskränkningar i fråga om möjligheterna att utöva veto enligt 39 §. De vill att lagen ändras så att en arbetstagarorganisation inte ges möjlighet att utestänga företag utan kollektivavtal från att konkurrera på likvärdiga villkor. Speciellt utsatta skulle de många kvinnliga enmansföretagarna i skrivbyråbranschen vara, anför motionärerna.

Utskottets överväganden

Vid förhandlingar enligt 38 § medbestämmandelagen liksom när det gäller förhandling enligt 11 § samma lag är den skyldighet att informera i förhandlingsfrågan som ligger i själva förhandlingsskyldigheten av största vikt för arbetstagsidans. Utan denna insyn blir förhandlingsrätten knappast meningsfull. Av förarbetena till de nu gällande bestämmelserna kan utläsas att lagstiftaren förutsatt att en ingående bedömning har skett under förhandlingarna enligt 38 § innan arbetstagsidans anser sig ha positiva skäl för att kunna avge en förklaring om veto (a.a. s. 399).

Vetorätten syftar till att ge arbetstagsidans effektiva möjligheter att tillse att lagar och kollektivavtal upprätthålls. Det är därför enligt utskottets mening närmast självklart att arbetstagarorganisationen redan enligt de i dag gällande reglerna har rätt till ett omfattande mått av information vid förhandlingar enligt 38 §. Det kan enligt utskottet ändå ligga ett värde i att denna rätt till information kommer till uttryck i lagtexten. Därvid är det av vikt att understryka att det är arbetsgivaren som vid förhandlingen skall lämna sådana upplysningar att förhandlingen kan fylla sitt syfte att ge den fackliga organisationen möjlighet att ingripa med veto. Detta ter sig naturligt redan av det skälet att arbetsgivaren i allmänhet torde ha bättre förutsättningar att avgöra vilken information som är relevant i detta hänseende eftersom denne ju kan förmodas ha bättre kännedom om entreprenören/uthyraren i fråga. Av detta skäl föreslår utskottet att det görs ett

tillägg till första stycket av innebörd att arbetsgivaren vid förhandlingen skall lämna den information som organisationen behöver för att ta ställning i förhandlingsfrågan. Detta tillägg är närmast att se som en precisering av förhandlingsskyldigheten.

Med hänsyn till de vitt skilda slag av omständigheter som enligt lagen kan utgöra grund för veto är det en mängd olika förhållanden rörande den tilltänkte entreprenören/uthyraren som kan komma att omfattas av arbetsgivarens informationsskyldighet — och därmed inbegripas i vad organisationen behöver för att kunna ta ställning i förhandlingsfrågan — såsom uppbördsförhållanden, anställningsförhållanden för hans personal, frågor med anknytning till arbetarskydd och arbetsmiljö etc.

Utskottet anser att preciseringen av förhandlingsskyldigheten bör komma till uttryck på det sättet i lagtexten att en ny mening tillförs 38 § första stycket med följande lydelse.

"Arbetsgivaren är vid förhandlingen skyldig att lämna den information om det tilltänkta arbetet som arbetstagarorganisationen behöver för att kunna ta ställning i förhandlingsfrågan."

Därutöver bör också, såsom föreslagits i propositionen, en särskild regel införas om att arbetsgivaren skall lämna sådan information om det tilltänkta arbetet som arbetstagarorganisationen begär. Förutom att arbetsgivaren själv skall presentera ett underlag för att arbetstagarorganisationen, enligt första stycket, skall kunna ta ställning, skall han alltså lämna information i de ytterligare hänseenden som arbetstagarorganisationen begär vid förhandlingen. Det är ju nämligen tänkbart att organisationen har fått uppgifter från annat håll som behöver undersökas och belysas mera ingående. Förhandlingsskyldigheten har inte fullgjorts förrän arbetsgivaren lämnat även den information som på detta sätt begärts av arbetstagarorganisationen.

Med den av utskottet förordade modellen understryks såväl arbetsgivarens skyldighet att självmant lämna den information som behövs för vetofrågans avgörande som rätten för arbetstagarorganisationen att få del av sådant som den anser angeläget. Man undviker också den situationen att för vetofrågan betydelsefull information undanhålls av arbetsgivaren med motiveringen att arbetstagarorganisationen inte efterfrågat den.

Vad gäller undantagen i 38 § andra stycket i fråga om arbete av kortvarig och tillfällig natur eller arbete som kräver särskild sakkunskap har utskottet inget att invända mot regeringens förslag.

Utskottets ställningstagande i fråga om ändringar i 38 § medbestämmandelagen innebär att den i sammanhanget berörda motionen A38 avstyrks i berörd del.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att en förhandling enligt andra stycket har samma syfte som en förhandling som påkallas av arbetsgivarsidan. Förhandlingsskyldigheten, exempelvis när det gäller rätten till information, har principiellt sett samma innebörd, oavsett om den påkallas av arbetsgivaren eller arbetstagarorganisationen.

Slutligen skall erinras om att 38 och 39 §§ är dispositiva. Parterna kan således komma överens om avvikande bestämmelser i alla de hänseenden som nu har berörts.

Med anledning av kravet i den förut berörda motionen A38, yrkande 3, av Kjell Johansson m.fl. om inskränkningar i *möjligheten att utöva veto* vill utskottet hänvisa till den redogörelse för vetoreglerna som lämnats i det föregående. Utskottet kan inte ställa sig bakom yrkandet, som således avstyrks.

Krav på översyn av arbetsförmedlingslagen

I fyra motioner, tre från förra årets allmänna motionstid och en från innevarande års, begärs en *översyn av arbetsförmedlingslagen* alternativt en ny sådan lag. Sådant krav framställs av Börje Hörnlund m.fl. (c) i motion 1989/90:A283, av Göran Engström m.fl. (c) i motion 1989/90:A750 och av Lars Leijonborg (fp) i motion 1989/90:A752. I den sistnämnda yrkas att uppdragsverksamhet skall uteslutas från lagens tillämpningsområde. Slutligen framställs krav på översyn i centerns partimotion A208 från årets allmänna motionstid.

Med det förslag till ny lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft som regeringen lagt fram genom den nu behandlade propositionen och som utskottet i det föregående i huvudsak ställt sig bakom är något utredningsarbete av det slag som efterlyses i motionerna inte påkallat. De nu berörda motionerna avstyrks således av utskottet.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *avslag på propositionen m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A252 yrkande 4, 1989/90:A255 yrkande 16, 1989/90:A733, 1990/91:A21, 1990/91:A34 yrkande 1, 1990/91:A35, 1990/91:A209, 1990/91:A223 yrkande 2, 1990/91:A250, 1990/91:A266 yrkandena 4 och 5, 1990/91:A726 yrkandena 1 och 2, 1990/91:A752, 1990/91:A754 yrkandena 1 och 2, 1990/91:A763 yrkande 1 samt 1990/91:A766,

res. 1 (m, fp, c)

res. 2 (v)

2. beträffande *skyldighet att anmäla ledig plats till arbetsförmedlingen*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A252 yrkande 5 och 1990/91:A266 yrkande 6,

res. 3 (m)

3. beträffande *privata förmedlingar på särskilda områden*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A704, 1989/90:A706, 1989/90:A720, 1990/91:A37, 1990/91:A201, 1990/91:A495 yrkande 2, 1990/91:A725, 1990/91:A729 och 1990/91:A754 yrkande 3,

res. 4 (m, fp, c)

4. beträffande *kulturarbetsförmedlingar*

att riksdagen avslår motion 1989/90:A756 och 1990/91:A763 yrkande 2,

res. 5 (m)

res. 6 (fp)

5. beträffande 9 § *lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft*

att riksdagen med avslag på motion 1990/91:A38 yrkande 1 antar 9 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft,

6. beträffande *fackligt samtycke*

att riksdagen avslår motionerna 1990/91:A33, 1990/91:A34 yrkande 2, 1990/91:A36 och 1990/91:A39,

res. 7 (v) - villk. 2

7. beträffande 1 § *lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft*

att riksdagen dels antar 1 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, dels godkänner vad utskottet anfört,

8. beträffande 3 § *lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft*

att riksdagen antar 3 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft med den ändringen att andra stycket skall ha den lydelse som framgår av Utskottets förslag i bilaga 2,

9. beträffande 6 § *lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft*

att riksdagen bestämmer att 6 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft skall ha den lydelse som framgår av Utskottets förslag i bilaga 2,

10. beträffande *återkallelse av tillstånd till arbetsförmedling*

att riksdagen godkänner vad utskottet anfört,

11. beträffande 10 § *lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft*

att riksdagen bestämmer att 10 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft skall ha den lydelse som framgår av Utskottets förslag i bilaga 2,

12. beträffande 38 § *medbestämmandelagen*

att riksdagen med anledning av propositionen och med avslag på motion 1990/91:A38 yrkande 2 antar 38 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i medbestämmandelagen med den ändringen att första stycket skall ha den lydelse som framgår av Utskottets förslag i bilaga 2,

13. beträffande *möjligheten att utöva veto*

att riksdagen avslår motion 1990/91:A38 yrkande 3,

res. 8 (m, fp, c)

14. beträffande *översyn av arbetsförmedlingslagen*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A283 yrkande 6,
1989/90:A750, 1989/90:A752 yrkande 1 och 1990/91:A208 yrkan-
de 9,

15. beträffande *lagförslagen i övrigt*
att riksdagen antar de genom propositionen framlagda förslagen
till lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft
och lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i
arbetslivet i den mån förslagen inte omfattas av vad utskottet
hemställt under 1—14 ovan.

Utskottet hemställer att ärendet avgörs efter endast en bordläggning.

Stockholm den 16 maj 1991

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Kjell Nilsson (s),
Lahja Exner (s), Anders G Högmark (m), Sten Östlund (s), Bo Nilsson
(s), Monica Öhman (s), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp),
Kersti Johansson (c), Karl-Erik Persson (v), Anna Horn af Rantzien
(mp), Eivor Husing (s), Erik Holmkvist (m), Rune Berglund (s) och
Gunhild Bolander (c).

Reservationer

1. Avslag på propositionen m.m. (mom. 1)

Elver Jonsson (fp), Anders G Högmark (m), Mona Saint Cyr (m),
Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Erik Holmkvist (m) och
Gunhild Bolander (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med
"Arbetsförmedlingen har" och på s. 14 slutar med "av utskottet" bort
ha följande lydelse:

De skäl som låg bakom förbudet mot förvärvssyftande arbetsförmed-
ling enligt 1935 års lag föreligger inte längre enligt utskottets mening. I
dag finns en väl utbyggd offentlig arbetsförmedling. Med stigande
arbetslöshet kommer arbetsförmedlingens insatser att bli ännu viktiga-
re.

Om man upprätthåller förbudet mot fristående arbetsförmedlingar
begränsas de tillgängliga resurserna till den av staten finansierade
förmedlingen. Det finns enligt utskottets mening anledning att ställa
sig kritisk till detta. Med en större mångfald inom arbetsförmedling-

sområdet skulle man åstadkomma en ökad flexibilitet och anpassningsförmåga som utgör en förutsättning för en väl fungerande arbetsmarknad.

Privata eller andra fristående förmedlingar innebär flera fördelar enligt utskottets mening. Servicen till såväl arbetssökande som arbetsgivare skulle kunna förbättras och därmed innebära en stimulans för de offentliga förmedlingarna. Argumenten för ökad mångfald inom den offentliga sektorn är relevanta även för detta område. Valfriheten ökar för den enskilde samtidigt som möjligheterna blir större för de anställda att få utlopp för sin kreativitet. Utskottet ansluter sig således till den uppfattning som framförs bl.a. i trepartimotionen A35 att arbetsförmedlingsmonopolet bör avskaffas. Det bör övervägas om det över huvud taget krävs någon särskild lag som reglerar arbetsförmedlingen. I sammanhanget kan uppmärksammas att Danmark inte längre har någon sådan lagreglering.

En ändring av principerna för arbetsförmedling kräver emellertid att Sverige säger upp ILO-konventionen nr 96. Uppsägning kan ske endast vart tionde år och nästa gång under en ettårsperiod räknat från den 17 juli i år. Som föreslås i trepartimotionen bör riksdagen besluta att uppdraga åt regeringen att snarast möjligt säga upp konventionen.

Utskottet vill understryka att mångfald inom arbetsförmedlingsområdet inte innebär något avkall på kravet att staten skall svara för en effektiv offentlig arbetsförmedling. En god och för den arbetssökande kostnadsfri service skall tillhandahållas över hela landet. Ett väl utbyggt kontorsnät med god teknisk service bl.a. så att de sökande snabbt kan få kännedom om lediga platser är därför nödvändigt.

Fram till dess att konventionen kan sägas upp och arbetsförmedlingslagen därefter upphävas bör den nu gällande lagen ändras så att den inte längre omfattar uthyrning av arbetskraft. Det är stötande för den allmänna rättskänslan att sådan uthyrning är olaglig trots att den är allmänt förekommande och accepterad. Regeringens förslag innebär visserligen att uthyrning legaliseras, men förslaget är omgärdat av alltför många begränsningar. Uthyrningsföretagen kommer alltså att ha svårigheter att fungera tillfredsställande.

Sammanfattningsvis anser utskottet att regeringens förslag till lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft och till ändringar i medbestämmandelagen bör avslås. Vad utskottet anfört om avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet och uppsägning av ILO-konventionen bör ges regeringen till känna.

Detta innebär att utskottet tillstyrker motion A35 i sin helhet. Även motioner med yrkanden om avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet, nämligen 1989/90:A252, 1989/90:A255, 1989/90:A733, A21, A209, A223, A266, A726, A752, A754, A763 och A766, tillstyrks i motsvarande delar. Detsamma gäller motionerna A250, A266, A726 och A754 i den del de avser krav på uppsägning av ILO-konventionen.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *avslag på propositionen m.m.*
att riksdagen

dels med bifall till motionerna 1990/91:A34 yrkande 1 samt 1990/91:A35 yrkandena 2 och 3 avslår proposition 1990/91:124, *dels* med bifall till motionerna 1989/90:A252 yrkande 4, 1989/90:A255 yrkande 16, 1989/90:A733, 1990/91:A21, 1990/91:A35 yrkandena 4 och 5, 1990/91:A209, 1990/91:A223 yrkande 2, 1990/91:A266 yrkande 5, 1990/91:A726 yrkande 2, 1990/91:A752, 1990/91:A754 yrkande 2, 1990/91:A763 yrkande 1 och 1990/91:A766 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet, *dels* också med bifall till motionerna 1990/91:A35 yrkande 1, 1990/91:A250, 1990/91:A266 yrkande 4, 1990/91:A726 yrkande 1 och 1990/91:A754 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om uppsägning av ILO-konventionen,

2. Avslag på propositionen m.m. (mom. 1)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Den fråga" och på s. 14 slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Utskottet motsätter sig de föreslagna reglerna om uthyrning av arbetskraft. AMS har inte klarat av att bevaka denna företeelse när den har varit kriminaliserad. Det är självfallet uteslutet att AMS skall kunna kontrollera den i fortsättningen med de oprecisa regler som regeringsförslaget innebär.

En grundprincip för medinflytandet på arbetsplatsen har, såsom påpekas i vänsterpartiets motion A34, varit att det arbetsrättsliga ansvaret legat på den plats där arbetet utförts. Med propositionens förslag flyttas ansvaret till det uthyrande företaget. De fackliga organisationernas möjligheter att företräda arbetstagarna försämras. Den svenska arbetsrättsliga modellen för medinflytande kommer att luckras upp successivt. Anställningsskyddet undermineras genom att arbetsgivarna får möjlighet att hyra ut arbetskraft till varandra. De förhållanden som råder hos kontorsserviceföretag och skrivbyråer kommer att vinna insteg på stora delar av arbetsmarknaden. Arbetskraften blir en insatsvara som köps vid behov och som man sedan gör sig av med.

Utskottet instämmer med motionen att en legalisering av uthyrningsverksamheten sannolikt kommer att leda till att en mängd oseriösa uthyrningsföretag bildas, vilket redan skett inom byggsektorn. Det finns en uppenbar risk att uthyrningsföretagen dumpar löner och andra anställningsvillkor, i synnerhet om ett EES-avtal eller EG-medlemskap kommer till stånd.

Utskottet anser liksom vänsterpartiet att de motiv som åberopas i propositionen för avkriminalisering saknar egentlig bärkraft. Till detta kommer att frågan om förslagets förenlighet med ILO-konventionen nr 96 är kontroversiell och svårbedömd.

Vad som anförts innebär att utskottet tillstyrker motion A34 i berörd del och avstyrker propositionen liksom de motioner i vilka yrkanden framställts om avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet och om uppsägning av ILO-konventionen.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande avslag på propositionen m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1990/91:A34 yrkande 1 samt 1990/91:A35 yrkandena 2 och 3 avslår dels proposition 1990/91:124, dels motionerna 1989/90:A252 yrkande 4, 1989/90:A255 yrkande 16, 1989/90:A733, 1990/91:A21, 1990/91:A35 yrkandena 1, 4 och 5, 1990/91:A209, 1990/91:A223 yrkande 2, 1990/91:A250, 1990/91:A266 yrkandena 4 och 5, 1990/91:A726 yrkandena 1 och 2, 1990/91:A752, 1990/91:A754 yrkandena 1 och 2, 1990/91:A763 yrkande 1 samt 1990/91:A766,

3. Skyldighet att anmäla ledig plats till arbetsförmedlingen (mom. 2)

Anders G Högmark, Mona Saint Cyr och Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Det ligger i linje med utskottets uppfattning enligt reservation 1 om avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet att även lagen om skyldighet för arbetsgivare att anmäla ledig plats till den offentliga arbetsförmedlingen upphävs.

Utskottet tillstyrker således i motsvarande delar de m-motioner i vilka krav om detta framställts, nämligen 1989/90:A252 och A266. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. *beträffande skyldighet att anmäla ledig plats till arbetsförmedlingen*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:A252 yrkande 5 och 1990/91:A266 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. Privata förmedlingar på särskilda områden (mom. 3)

Elver Jonsson (fp), Anders G Högmark (m), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Erik Holmkvist (m) och Gunhild Bolander (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "I den" och slutar med "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det ingenting som talar för att arbetsförmedling bedrivs bäst och mest rationellt i form av ett offentligt monopol. Utvecklingen går mot en större efterfrågan på differentierade tjänster. Här liksom på andra offentliga områden innebär en ökad mångfald större flexibilitet och anpassningsförmåga, vilket bör skapa en totalt sett bättre fungerande arbetsmarknad.

I flera motioner (m, fp resp. c) har förslag framförts om olika områden där fristående förmedlingar bör tillåtas. Utskottets principiella uppfattning, som den kommit till uttryck i reservation 1, rörande avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet innebär att privata förmedlingar bör tillåtas på alla de områden som föreslås i motionerna. De i sammanhanget behandlade motionerna tillstyrks således av utskottet. Vad som anförts bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *privata förmedlingar på särskilda områden*
att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:A704, 1989/90:A706, 1989/90:A720, 1990/91:A37, 1990/91:A201, 1990/91:A495 yrkande 2, 1990/91:A725, 1990/91:A729 och 1990/91:A754 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

5. Kulturarbetsförmedlingar (mom. 4)

Anders G Högmark, Mona Saint Cyr och Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Med anledning" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Oavsett arbetsmarknadsläge är arbetslösheten större bland kulturarbetare än bland andra grupper. Arbetslösheten slår inte bara ekonomiskt utan upplevs också som ett hinder att få utlopp för skaparkraft.

Som påpekas i motion A763 (m) har kulturarbetsförmedlingarna inte löst problemen för kulturarbetarna. Denna grupp bör givetvis som alla andra kunna utnyttja den offentliga arbetsförmedlingen. Det är däremot förkastligt att upprätthålla förbudet mot privata förmedlingar, som genom specialisering, särskild anknytning till de arbetssökande och god kännedom om arbetsmarknaden i högre grad skulle kunna bistå de arbetssökande.

Även centrumbildningarna har till uppgift att tillvarata sina medlemmars intressen på arbetsmarknaden men förfogar inte över medel på samma sätt som arbetsförmedlingen. Enligt utskottets mening skulle den sakkunskap som centrumbildningarna besitter kunna utnyttjas bättre om, såsom föreslås i motionen, viss del av den offentliga kulturarbetsförmedlingen fördes över dit. Efterfrågan på kulturarbetare skulle kunna öka liksom möjligheterna att medverka till att kulturarbetare får meningsfull utbildning och adekvata arbetsuppgifter.

Utskottet tillstyrker med det anförda motion A763 i berörd del. Motion A756 får anses tillgodosedd med vad som anförts.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

1990/91:AU20

4. beträffande *kulturarbetsförmedlingar*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A763 yrkande 2 och med anledning av motion 1989/90:A756 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Kulturarbetsförmedlingar (mom. 4)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Av vad" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Genom en kombination av hög arbetslöshet och låga inkomster skulle landets frilansande artister vara hjälpta av tillgången till en arbetsförmedling som klarar av att förmedla såväl engagemang som de tjänster som är nödvändiga, t.ex. för att en turné skall kunna genomföras. Det är fråga om en arbetsförmedling på en mycket begränsad arbetsmarknad. Sådan förmedling ställer krav på talang och speciell kunskap på flera vitt skilda områden.

Inställningen att ansvaret för verksamheten med arbetsförmedling inte bör splittras upp är, som framhålls i motion 1989/90:A756, inte relevant i fråga om denna kategori. Det är inte som annars fråga om att förmedla lediga platser. Artisterna söker ju inte varaktiga arbeten. Inte heller skulle någon arrangör av kulturevenemang komma på idén att vända sig till den lokala arbetsförmedlingen för att söka en artist.

Det anförda visar enligt utskottets mening på behovet av att tillåta kompletterande, fristående arbetsförmedlingar på kulturområdet. Motionen tillstyrks således av utskottet medan motion A763, i motsvarande del, får anses tillgodosedd med vad som anförts.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *kulturarbetsförmedlingar*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A756 och med anledning av motion 1990/91:A763 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Fackligt samtycke (mom. 6)

Vid avslag på reservation 2

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Utskottet instämmer" och slutar med "berörda delar" bort ha följande lydelse:

Uthyrning av arbetskraft bör enligt utskottets mening alltjämt vara förbjuden. Ett företag skall dock få anlita uthyrd arbetskraft under förutsättning att den fackliga motparten med stöd av centralt kollektivavtal givit sitt samtycke.

Detta ställningstagande innebär att utskottet tillstyrker motion A34 yrkande 2. Motionerna A33, A36 och A39 får anses tillgodosedda med vad som anförts.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *fackligt samtycke*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A34 yrkande 2 och med anledning av motionerna 1990/91:A33, 1990/91:A36 och 1990/91:A39 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,

8. Möjligheten att utöva veto (mom. 13)

Elver Jonsson (fp), Anders G Högmark (m), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Erik Holmkvist (m) och Gunhild Bolander (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Med anledning" och slutar med "således avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det betänkligt att vetorättsreglerna ibland används av de fackliga organisationerna för att försöka stoppa även seriösa företag. Detta drabbar särskilt enmansföretag och innefattar därigenom ett hot mot etableringsrätten. Dessa företagare bör ges bättre förutsättningar för sin näringsutövning genom ändringar i 39 § medbestämmandelagen, så att de påtalade missförhållandena kan undanröjas. Bl.a. måste det fastställas att avsaknaden av kollektivavtal inte i sig kan utgöra grund för veto. Regeringen bör lägga fram förslag om detta.

Det anförda innebär att motion A38 tillstyrks av utskottet i den nu berörda delen.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *möjligheten att utöva veto*

att riksdagen med bifall till motion 1990/91:A38 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,

Särskilt yttrande

Elver Jonsson (fp), Anders G Högmark (m), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Erik Holmkvist (m) och Gunhild Bolander (c) anför:

I trepartimotionen A35 har m, fp och c yrkat avslag på propositionen i sin helhet. Vi avstår därför från att lägga förslag avseende enskilda bestämmelser i lagförslagen. Trots detta vill vi framföra följande.

Förslaget är enligt vår mening omgärdat med alltför många begränsningar. En sådan är vid uthyrning av arbetskraft tidsgränsen om fyra månader för det enskilda uppdraget. Detta innebär exempelvis att ett inhyrningsuppdrag inte kan sträcka sig över en barnledighet.

Ett annat hinder för en rationell lösning på arbetsgivarens problem att hantera frånvaro är förslaget att inhyrning skall föregås av förhandling enligt 38 § medbestämmandelagen.

Som vi ser det kommer förslaget varken att tillåta en rationell lösning på ersättningsproblematiken eller att ge uthyrningsföretagen möjligheter att fungera tillfredsställande.

1 Förslag till

Lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft

Regeringen föreskriver följande.

Lagens innehåll

1 § Denna lag gäller arbetsförmedling som bedrivs av annan än den offentliga arbetsförmedlingen och som inte sker genom utgivande av skrift på vilken tryckfrihetsförordningen är tillämplig.

Med arbetsförmedling enligt lagen avses verksamhet som har till ändamål att skaffa arbete till arbetssökande eller arbetskraft åt arbetsgivare och som inte innebär uthyrning av arbetskraft enligt 2 §.

2 § I lagen ges också bestämmelser om uthyrning av arbetskraft. Härmed avses ett rättsförhållande mellan en beställare och en arbetsgivare som innebär att arbetsgivaren mot ersättning ställer arbetstagare till beställarens förfogande för att utföra arbete som hör till dennes verksamhet.

Arbetsförmedling

3 § Arbetsförmedling får inte bedrivas i förvärvssyfte.

Utän hinder av första stycket får dock arbetsmarknadsstyrelsen ge tillstånd till arbetsförmedling i förvärvssyfte för

1. musiker och sceniska artister för verksamhet som innefattar anställning i utlandet av dem som är bosatta i Sverige eller anställning i Sverige av dem som är bosatta i utlandet, eller

2. arbetstagare som med hänsyn till arbetsuppgifter och anställningsvillkor får anses ha företags- eller verksamhetsledande eller därmed jämförlig ställning.

Tillstånd får beviljas för högst ett år i sänder.

4 § Arbetsförmedling utan förvärvssyfte men mot ersättning får bedrivas endast efter tillstånd av arbetsmarknadsstyrelsen. Sådant tillstånd får dock inte beviljas enskilda personer eller avse arbetsförmedling för sjömän.

5 § En förutsättning för tillstånd enligt 3 eller 4 § är att det finns ett behov av verksamheten från arbetsmarknadspolitisk synpunkt.

Arbetsmarknadsstyrelsen skall fastställa den högsta ersättning som får tas ut för förmedling vartill tillstånd lämnats enligt 3 eller 4 §. Ersättningen får endast i de fall som avses i 3 § överstiga de beräknade kostnaderna för verksamheten.

Ett tillstånd enligt 3 eller 4 § får förenas med villkor.

6 § Den som bedriver arbetsförmedling utan att ersättning tas ut skall anmäla detta till arbetsmarknadsstyrelsen.

7 § Arbetsmarknadsstyrelsen får, helt eller delvis, återkalla ett tillstånd eller meddela ändrade villkor om

1. de förutsättningar som gällde när tillståndet meddelades inte längre föreligger, eller
2. verksamheten inte bedrivs enligt föreskrifter i lagen eller enligt villkor som tillståndet har förenats med.

8 § Om en tillståndshavare dör eller försätts i konkurs och dödsboet eller konkursboet vill fortsätta verksamheten, skall boet skriftligen anmäla detta till arbetsmarknadsstyrelsen inom två månader från dödsfallet eller konkursbeslutet. Om anmälan inte görs inom denna tid upphör tillståndet att gälla.

Uthyrning av arbetskraft

9 § En arbetsgivare som avser att hyra ut arbetskraft enligt 2 § skall iaktta följande:

1. En arbetstagare får, inom ramen för det enskilda uthyrningsuppdraget, ställas till en beställares förfogande för en sammanhängande tid av högst fyra månader.

2. Mellan arbetsgivaren och arbetstagaren skall det finnas ett skriftligt anställningsavtal som reglerar anställningsformen samt lön och allmänna anställningsvillkor. Avtal om tidsbegränsad anställning får dock inte träffas i de fall som avses i 5 § 1 och 3 samt 6 § lagen (1982:80) om anställningsskydd.

3. En arbetstagare får inte genom villkor i avtal eller på annat sätt hindras att ta anställning hos en beställare för vilken arbete utförs.

4. En arbetstagare som har sagt upp sig från en anställning och tar anställning hos en arbetsgivare som hyr ut arbetskraft får inte hyras ut till sin tidigare arbetsgivare tidigare än sex månader efter det att anställningen hos denne upphörde.

10 § En beställare får anlita uthyrd arbetskraft endast om detta föranleds av ett tillfälligt behov av arbetskraft och under de förutsättningar som anges i 9 § 1. En beställare får inte medverka till att uthyrd arbetskraft i strid mot 9 § 3 hindras att ta anställning hos beställaren eller anlita uthyrd arbetskraft i strid mot 9 § 4.

11 § Avvikelser får göras från 9 § 1 och 2 samt 10 § första meningen genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation.

Tillsyn

12 § Arbetsmarknadsstyrelsen skall utöva tillsyn över efterlevnaden av denna lag.

13 § Arbetsmarknadsstyrelsen har rätt att från den som omfattas av

tillsyn enligt denna lag på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

1990/91:AU20
Bilaga 1

14 § Arbetsmarknadsstyrelsen får meddela föreläggande eller förbud gentemot den som

1. utan tillstånd bedriver arbetsförmedling i förvärvssyfte, eller
2. anlitar arbetskraft som förmedlats genom sådan olaglig arbetsförmedling, eller
3. i strid mot 9 eller 10 § hyr ut eller anlitar uthyrd arbetskraft utan att avtal om avvikelser har träffats enligt 11 §, eller
4. underlåter att fullgöra sin skyldighet enligt 13 §.

Arbetsmarknadsstyrelsen får förena beslut om föreläggande eller förbud med vite.

Ansvar

15 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet utan tillstånd bedriver arbetsförmedling i förvärvssyfte döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet utan tillstånd bedriver arbetsförmedling utan förvärvssyfte men mot ersättning döms till böter.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att göra anmälan enligt 6 § döms till penningböter.

16 § Den som överträtt ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud enligt 14 § får inte dömas till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Överklagande

17 § Arbetsmarknadsstyrelsens beslut om vitesföreläggande eller vitesförbud får inte överklagas.

Arbetsmarknadsstyrelsens beslut i övrigt enligt denna lag får överklagas hos regeringen.

18 § Vid en prövning av en ansökan om utdömmande av vite får även vitets lämplighet prövas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992, då lagen (1935:113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling skall upphöra att gälla.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet

1990/91:AU20
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 38 § lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Facklig vetorätt i visst fall

38 §

Innan arbetsgivare beslutar att låta någon utföra visst arbete för hans räkning eller i hans verksamhet utan att denne därvid skall vara arbetstagar hos honom, skall han på eget initiativ förhandla med arbetstagarorganisation i förhållande till vilken han är bunden av kollektivavtal för sådant arbete.

Första stycket gäller ej, om arbetet är av kortvarig och tillfällig natur eller kräver särskild sakkunskap och ej heller om den tilltänkta åtgärden i allt väsentligt motsvarar åtgärd som har godtagits av arbetstagarorganisationen. Om organisationen i särskilt fall påkallar det, är arbetsgivaren dock skyldig att förhandla innan han fattar eller verkställer beslut.

Första stycket gäller ej, om arbetet är av kortvarig och tillfällig natur eller kräver särskild sakkunskap och *det inte är fråga om anlitande av uthyrd arbetskraft enligt lagen () om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft. Första stycket gäller ej heller om den tilltänkta åtgärden i allt väsentligt motsvarar åtgärd som har godtagits av arbetstagarorganisationen. Om organisationen i särskilt fall påkallar det, är arbetsgivaren dock skyldig att förhandla innan han fattar eller verkställer beslut.*

Om synnerliga skäl föranleder det, får arbetsgivaren fatta och verkställa beslut innan han har fullgjort sin förhandlingsskyldighet enligt första stycket. Påkallas förhandling enligt andra stycket, är arbetsgivaren icke skyldig att uppskjuta beslutet eller verkställigheten till dess förhandlingsskyldigheten har fullgjorts, om särskilda skäl föreligger mot uppskov. I fråga om förhandling enligt första och andra styckena äger 14 § motsvarande tillämpning.

Har förhandling påkallats enligt första eller andra stycket är arbetsgivaren skyldig att på begäran av arbetstagarorganisationen lämna sådan information om det tilltänkta arbetet som organisationen behöver för att kunna ta ställning i frågan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

Utskottets lagförslag

1 Förslag till Lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft

Propositionens förslag

Utskottets förslag

3 §

Arbetsförmedling får inte bedrivas i förvärvssyfte.

Utän hinder av första stycket får dock arbetsmarknadsstyrelsen ge tillstånd till arbetsförmedling i förvärvssyfte för

1. musiker och sceniska artister för verksamhet som innefattar anställning i utlandet av dem som är bosatta i Sverige eller anställning i Sverige av dem som är bosatta i utlandet, eller

2. arbetstagare som *med hänsyn till arbetsuppgifter och anställningsvillkor får anses ha* företags- eller verksledande eller därmed jämför-
lig ställning.

2. arbetstagare som *skall ha* företags- eller verksledande eller därmed jämför-
lig ställning.

Tillstånd får beviljas för högst ett år i sänder.

6 §

Den som bedriver arbetsförmedling utan att ersättning tas ut skall anmäla detta till arbetsmarknadsstyrelsen.

Den som bedriver arbetsförmedling utan att ersättning tas ut skall *vid verksamhetens början* anmäla detta till arbetsmarknadsstyrelsen.

10 §

En beställare får anlita uthyrd arbetskraft endast om detta föranleds av ett tillfälligt behov av arbetskraft och under de förutsättningar som anges i 9 § 1. En beställare får inte medverka till att uthyrd arbetskraft i strid mot 9 § 3 hindras att ta anställning hos beställaren eller anlita uthyrd arbetskraft i strid mot 9 § 4.

En beställare får anlita uthyrd arbetskraft endast om detta föranleds av ett tillfälligt behov av *extra* arbetskraft och under de förutsättningar som anges i 9 § 1. En beställare får inte medverka till att uthyrd arbetskraft i strid mot 9 § 3 hindras att ta anställning hos beställaren eller anlita uthyrd arbetskraft i strid mot 9 § 4.

Propositionens förslag

Utskottets förslag

38 § första stycket

Innan arbetsgivare beslutar att låta någon utföra visst arbete för hans räkning eller i hans verksamhet utan att denne därvid skall vara arbetstagare hos honom, skall han på eget initiativ förhandla med arbetstagarorganisation i förhållande till vilken han är bunden av kollektivavtal för sådant arbete.

Innan arbetsgivare beslutar att låta någon utföra visst arbete för hans räkning eller i hans verksamhet utan att denne därvid skall vara arbetstagare hos honom, skall han på eget initiativ förhandla med arbetstagarorganisation i förhållande till vilken han är bunden av kollektivavtal för sådant arbete. *Arbetsgivaren är vid förhandlingen skyldig att lämna den information om det tillänkta arbetet som arbetstagarorganisationen behöver för att kunna ta ställning i förhandlingsfrågan .*

Innehållsförteckning

<i>Sammanfattning</i>	1
<i>Propositionen</i>	2
<i>Motionerna</i>	2
<i>Utskottet</i>	6
Bakgrund	6
Regeringens förslag i huvuddrag	7
Fråga om avslag på propositionen m.m.	8
Arbetsförmedlingsmonopolet m.m.	9
Utskottets överväganden	10
Uthyrning av arbetskraft	12
Utskottets överväganden	13
Utvidgning av möjligheterna till förvärvssyftande arbetsförmedling	15
Krav för att uthyrning skall tillåtas	17
Utskottets överväganden	19
Vissa enskilda bestämmelser i lagförslagen	22
Lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft	22
Förslaget till ändring i medbestämmandelagen	25
Utskottets överväganden	27
Krav på översyn av arbetsförmedlingslagen	29
Hemställan	29
<i>Reservationer</i>	31
1. Avslag på propositionen m.m. (mom. 1) (m, fp, c) ...	31
2. Avslag på propositionen m.m. (mom. 1) (v)	33
3. Skyldighet att anmäla ledig plats till arbetsförmedlingen (mom. 2) (m)	34
4. Privata förmedlingar på särskilda områden (mom. 3) (m, fp, c)	34
5. Kulturarbetsförmedlingar (mom. 4) (m)	35
6. Kulturarbetsförmedlingar (mom. 4) (fp)	36
7. Fackligt samtycke (mom. 6) (v)	36
8. Möjligheten att utöva veto (mom. 13) (m, fp, c)	37
<i>Särskilt yttrande</i>	37
<i>Bilagor</i>	39
Propositionens lagförslag, bilaga 1	39
Utskottets lagförslag, bilaga 2	43

